

ISSN 1857-8314

МАКЕДОНСКА
РИЗНИЦА

ЕЛЕКТРОНСКО СПИСАНИЕ

04

НОЕМВРИ 2012 | БРОЈ 4

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

МАКЕДОНСКА РИЗНИЦА

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК:

Благојче Андонов

ИЗДАВАЧ И ОБРАБОТКА:

Александар Стеванов

СОРАБОТНИЦИ:

Ненад Саздовски

Кире Филов

Златко Ангелески

Биљана Куновска

Нада Јовчевска

Томислав Османли

Ѓорѓи Ѓурчиновски

Никола Ангелкоски

Владо Јаневски

Ели Луческа

Дукадин

Тунде Хатала

Живко Василев

04

ОД УРЕДНИКОТ:

Почитувани читатели,

Секој почеток е тежок, но со макотрпна работа се добиваат одлични резултати. Нашето списание секојдневно добива сè повеќе прекрасни соработници и соговорници кој со своите дела го збогатуваат и афирмираат македонскиот бит.

Во најновиот број на „Македонска ризница“ ја издвојуваме соработката со ценетиот господин Томислав Османли, како и интервјуто со д-р Ели Луческа, директорката на Институтот за Старословенска култура.

Како и во претходните броеви и овој број е исполнет со делови од нашето минато и сегашност, преточени во документи или фотографии.

„Македонска ризница“ постојано ги следи активности на нашите македонисти и големи афирматори на Македонија во светот. Во овој број ќе се запознаеме со активностите на македонска фолклорна група „Охрид“ – предводена од Тунде Хатала од Унгарија.

Со почит,

Главен и одговорен уредник

Благојче Андонов

ВО ОВОЈ БРОЈ ЌЕ ЧИТАТЕ:

Опсерваторија Кокино НЕНАД САЗДОВСКИ.....	04
Великаните на ВМРО - илустрација АЛЕКСАНДАР СТЕВАНОВ.....	09
Скопската студентска афера од 1927 година М-Р КИРЕ ФИЛОВ.....	10
По трагите на една стара фотографија ПРОТОЕРЕЈ ЗЛАТКО АНГЕЛЕСКИ.....	14
Луѓе од сите нации РЕДАКЦИЈА.....	18
Езерото се налути - фотографии НАДА ЈОВЧЕВСКА.....	20
Поле - расказ ТОМИСЛАВ ОСМАНЛИ.....	22
Трет македонски фестивал во САД ЃОРЃИ ЃУРЧИНОВСКИ.....	35
Графити - Штип АЛЕКСАНДАР СТЕВАНОВ.....	38
Историја и суштина на ВМРО (Обединета) - Методија Шаторов БЛАГОЈЧЕ АНДОНОВ.....	40
Ацо Шопов - карикатура НИКОЛА АНЃЕЛКОСКИ.....	48
Светот на Бром ВЛАДО ЈАНЕВСКИ.....	49
Интервју со д-р Ели Луческа, директор на ИСК - Прилеп БЛАГОЈЧЕ АНДОНОВ.....	50
„Охрид“ – македонска фолклорна група ТУНДЕ ХАТАЛА.....	64
Слики - пејзажи ЖИВКО ВАСИЛЕВ.....	66

ОПСЕРВАТОРИЈА КОКИНО

Вовед

Кокино претставува мегалитска опсерваторија која се наоѓа во општината Старо Нагоричане на 35км. од Куманово на асфалтниот пат што ги поврзува селото Драгоманце и левиот брег на реката Пчиња. Името го добила по селото Кокино кое се наоѓа во општината Старо Нагоричане. Се наоѓа на локалитетот Татиков Камен кој што е откриен во 2001 година. Отривањето на овој локалитет ни дава можност да ја истражине праисторијата. На Татиков Камен се пронајдени археолошки наоди кои помагаат во пронаоѓање на објекти исечени во карпите. Тие можат да дадат придонес во расветлување на космогоничните претстави. Локалитетот има двојно значење планинско светилиште и мегалитска опсерваторија. Тука постоела добро

организирана заедница со духовен живот. Локалитетот во праисторијата претставувал мегалитска опсерваторија. Жителите на локалитетот умеееле да го подобрат животот и имале организирани и систематски астрономски набљудувања.

Локалитетот потекнува од рано бронзено време. Наодите на Татиков Камен можат да ни го објаснат животот на луѓето во бронзено време. Локалитетот е сместен на неовулкански рид со надморска височина од 1013 м. На овој простор има две површини во правец запад-исток со висинска разлика од 15м. На долната платформа се оформени неколку камени седишта со должина 5,5 м. широчина 2,3 м.и висина 2,2 м. Правец на протегање на седиштето е север-југ така што луѓето кои седеле биле свртени кон источниот хоризонт.

Локалитетот „Татијев Камен“ во рано бронзено време

Керамика

Археолошките истражувања на локалитетот Татијев Камен започнале во 2001 година. Во оваа истражување се најдени материјали кои припаѓаат на рано бронзено време 2 милениум п.н.е. Меѓу керамиката најдена на Кокино не е присутна канелирана керамика од посеверни балкански типови. Формите на садовите не се јавуваат во средно бронзенски манир. Одредени паралели го поврзуваат Кокино со доцно бронзенски некрополи: кршени рачки, длабоки чинии, аморфни садови со хоризонтални рачки идр. Од керамички форми најдени се стамбени објекти, доминираат биконусни садови воглавно со вертикални дршки со валчест или триаголен пресек, со извлечен конусен врат и косо разгранет венец на устата, изработени со средноквалитетна фактура од глина помешана со кварцни зрнца. Некои од дршките на урните се украсени со брадавичести испукувања. Откриени се траги од неколку стамбени објекти и богат керамичен материјал во релативно тенок културен слој. Стамбените објекти биле делумно вкопани во земја и имале надземен дел од конци преплетени со прачки и облепени со глина, а биле уништени од пожар. Кај мевот од урните можат да се забележат брадавичести испукувања. На овие садови им припаѓале широки тракасти и јазичести дршки. Садовите од овој тип се користени во преодниот период на целото бронзено време како урни во

некрополите со спалени покојници. Најблиски паралели од овој тип на садови имаме во: „Клучка“-Хиподром (Скопје), Долно Повардарие и Камена Чука (Југозападна Бугарија). Бројни се и фрагменти од лонци со груба и средно квалитетна фактура, со краток конусен или цилиндричен врат, украсен со пластични траки на кои има отпечатоци на врвови со прсти или со зарези во комбинација со јазичести дршки и брадавичести испакнувања. Најдени се фрагменти од лонци со ложиште од „пиранос“ со кружни отвори на ложиштето украсени со пластични траки со отисоци од прстите. Декорацијата е изменета со отисоци од прстите директно на површината на садот. Шолјите се со конично, биконично, кесесто и калотично тело и зарамнет венец на устата, без декорација со врежани аглести линии и низови на долги висечки триаголници со шрафирање. Дршките го надвисуваат венецот на устата на шолјите. Кантаровидните садови се со S профилација и две дршки кои го надвисуваат венецот на устата, со елипсовиден или тракаст пресек. Кај кантаровидните садови честа појава е аглеста појава во горниот дел на дршките како и јазични додатоци кои се наоѓаат на највисокиот дел на дршките. Еден фрагмент од тркалеста дршка има лепезно проширување на врвот што е карактеристично за бронзеното време во јужноморавската котлина, Медијана, Велика хумска чука и долна слатина. Еден фрагмент од тракиската дршка има лепезасто проширување на врвот што е карактеристично за бронзеното време. Најбројни фрагменти се садови од типот здели со произразена S профилација, со пластично дно, со валчести, тракести

брадавести и јазичести дршки на најистакнатиот дел на мевот. Некои зделки имаат рачки со валчест и триаголест пресек кои почнуваат под венецот на устата а завршуваат на рамото. Кај кратките но широки тракасти дршки го надвишуваат венецот на устата и завршуваат на рамото. Фрагмент од помала здела има на венецот на усната хоризонтална јазичеста дршка со дворогест завршеток, а друг од поголема е украсен со мевот со хоризонтално пластично ребро со правоаголен облик. Најблиски аналози имаме во наоѓалиштето од населбите на брњичката културна група во Врањско Бујановачката и Прешевската котлина. Вакви украси на мевовите со правоаголен облик, вертикални и хоризонтални, се јавуваат и на други локалитети во република Србија, но и во Кастанас, во слојот 15-16. Дел од зделите имаат незначително левкаст врат и благо биконичен реципинт. Застапени се поголеми и помали здели со вовлечен венец на устата. Еден фрагмент е со вертикални кенелури кои личат на широки зарези. Неколку фрагменти покажуваат траги од инкрустрација што укажува на влијанија од север по долините на велика и јужна Морава. Еден дел од помалите садови се со пофина фактура и темносива боја, се украсени со врежување на долги и висечки триаголници исполнети со шрафирање во комбинација со втиснати кружни или триаголници вдлабнатини. Ваква врежана декорација има и еден фрагмент од поголем сад со валчеста лесно извиена дршка. Ситни убоди се јавуваат во една или две низи. Ваква декорација е вообичаена за керамиката од доцно бронзено време. Има

малку фрагменти од питоси. Сите се со груба фактура, а неколкуте валчести рачки им припаѓале на овие садови. Пиктосите, лонците, ложиштата и урните имаат погруба фактура и кафеава боја, зделите, шолјите, пехарите и помал дел од лонците и урните се со средногруба и поквалитетна фактура со окер кафеава или сива боја. Според одликите на керамичките наоди се работи за монохрома керамика карактеристична за населбинското живеење од крајот на доцното бронзено време и преодниот период на широкиот централно балкански, јужнотракиски и македонски простор и форми. Освен керамички фрагменти најдени се количина животински коски, пирамидални тегови, фрагменти од два острачи од филитичен шкрилец со издолжен облик и дупки во горниот дел и капак за келт. Некои од пронајдените пирамидални тегови имаат нагорени страни, тоа укажува на нивната улога покрај огништето.

Оружје

Во овој период е забележано леење на двоен калап од камен за леење бронзени предмети, секира-келт и приврзок. Секирата келт претставува единствен приврзок со култен карактер и мошне специфична форма на приврзок амулет. Брусевице се чести наоди од бронзено и железно време. Најинтересен е калапот за келт без ушка со паралелни бочни страни, чија спротивна страна служела како калап за леење на бронзен висулец. Келтовите во поголем број се јавуваат во доцно бронзено време но не е прецизирано датирање, бидејќи

поедини елементи се јавуваат во подолг временски период. Димензиите на келтот се: пречник 2,4 см. должина 7,8 см. и широчина 1,4 см. Најблиски паралели на овие келтови се наоѓаат во североисточна Бугарија кај долен Дунав источно од реката Осам. Бронзени предмети меѓу кои и келтови се наоѓаат на среднобалканскиот простор, при што некои имаат вотивен карактер. Според промената на бојата на калапот се докажува дека тој бил употребуван. За утврдување на релативната хронологија најзначајни се наодите од Кастанас. Врз основа на керамичките наоди од Татиќев Камен споредено со керамичките наоди од Кастанас можеме да ја датираме употребата на истражениот простор во период од XIV до XI век пред новата ера.

Материјал од рано бронзено време

Материјалот од рано бронзено време припаѓа на културата Бубањ-Хум 3 која припаѓа на балканскиот подунавски комплекс. Можат да се забележат сличности со соседните културни групи: Пелагониската и групата Езеро во западна Тракија. Сепак најизразита е сличноста со светилиштето Пелинско градиште 7 км. од овој локалитет.

Археолошкиот материјал кој му припаѓал на средно бронзено време тешко може да се дефинира. Причина за тоа е природната ерозија и пореметената статиграфија. Нема доволна истраженост на локалитети на цела североисточна Македонија освен на локалитетот Прибовец.

Култови изведувани на локалитетот „Татиќев Камен“

Најпознати обреди изведувани на локалитетот

Топографските карактеристики на локалитетот ја иницирале неговата употреба како света планина на која биле изведувани религиозни обреди. Во последните истражувања се истражени два од нив.

Првиот обред

Едниот обред бил изведуван на ист начин како на светилиштето Пелинско градиште. Во природни цепнатини во стените во горниот дел, со камен, земја и глина се оставени садови или делови од нив. Садовите биле полни со дарови. Депозитот бил затрупан со земја и поситен камен. Околу отворот на дупката се редени камени плочи кои не потекнуваат од локалитетот.

Вториот обред

Вториот обред имал соларен карактер. Во средината на летото сонцето изгревало зад највисокиот маркер и поминувало низ процепот во стените и 20 метри подолу огревало, за кратко само еден од учесниците во церемонијата седел на едно од седиштата изделкани во каменест блок на долната платформа на локалитетот. Тоа бил племенскиот старешина во улога на главен извршител на обредот кому сонцето на овој начин му го потврдувало легитимитетот на

владетел и врховен свештеник. Обредот се однесува на „свет брак“ на соединување на небеското божество Сонцето со Големата Богинка Мајка. Истражувањата во 2002 година. ја потврдија употребата на локалитетот како древна опсерваторија од која се набљудувани и означувани карактеристични позиции на сонцето и месечината.

Површина на опсерваторијата

Содржините кои ги опфаќа опсерваторијата се наоѓаат на простор од должина 90 метри и широчина од 50 метри. Овој простор опфаќа две платформи, западна и источна со висинска разлика околу 15 метри. Западната платформа содржи ансамбал на камени седишта како и посебно место каде се вршени набљудувања на небеските тела. Источната платформа служела за собирање на учесниците на некои од планинските обреди.

Календар

Сонцето изгрева точно на исток, а заоѓа точно на запад само во два дена во годината, на 21^{ви} март и 23^{ти} септември. Најголем отклон кон север сонцето постигнува на 21^{ви} јуни, а кон југ на 22^{ри} декември. За овие карактеристични точки се изработени посебни маркери во стените на источниот хоризонт набљудувано од централната позиција за набљудување на опсерваторијата. Од овие три маркери само маркерот на летната долгодневница е сочуван. Месечината има покомплицирано движење и одбележувањето на изгрејувањето на полната

месечина е доста тешко. Таа преку зима се движи на места каде што сонцето се движи преку лето а преку лето на места каде што сонцето се движи преку зима. Ваквиот календар давал можности точно и рационално да се испланираат сите земјоделски и сточарски работи во согласност со временските сезонски промени. Календарот сведочи за добрата организација на животот на праисториската заедница и нејзината духовна култура.

Заклучок

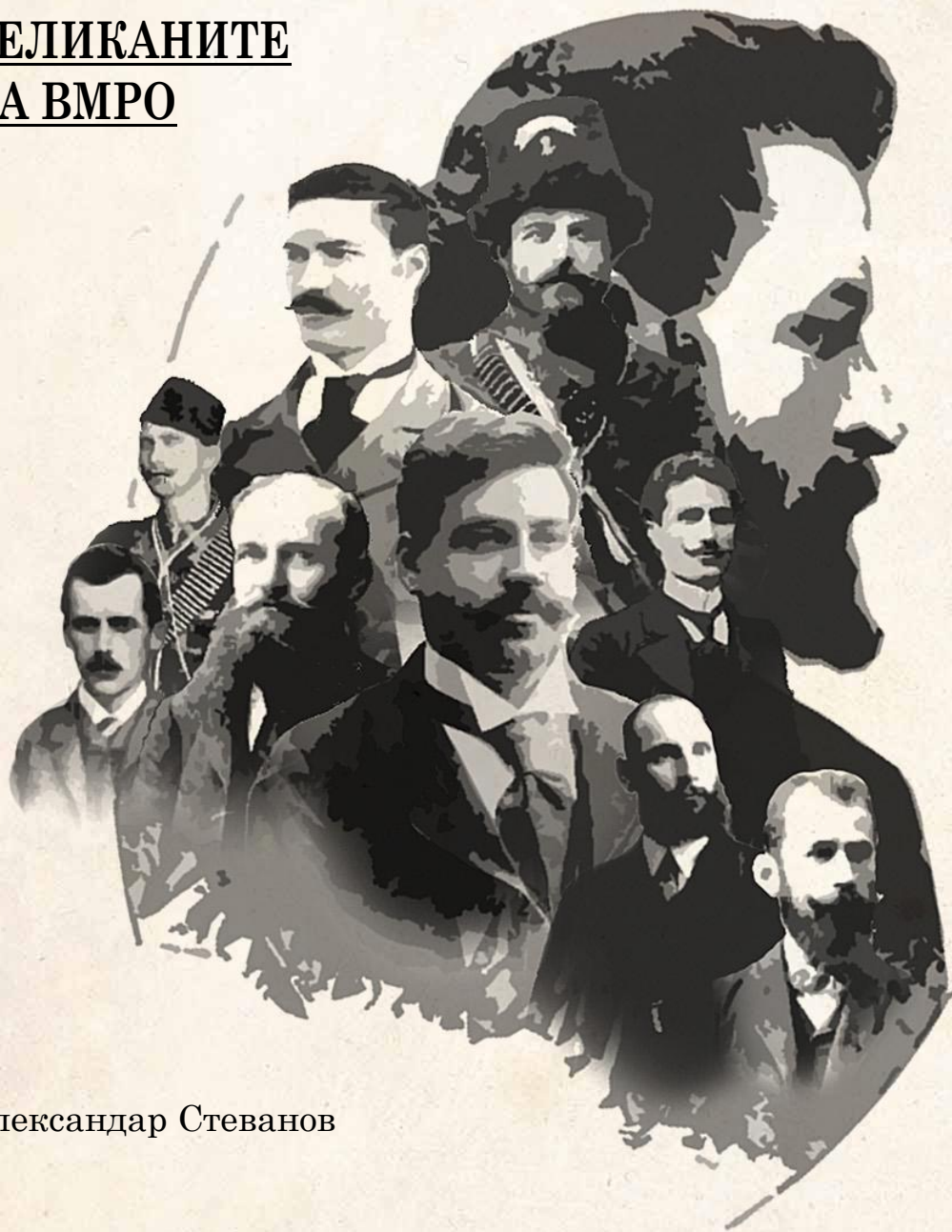
Локалитетот „Татиќев Камен“ кај Кокино претставува мегалитска опсерваторија каде што се вршеле астрономски набљудувања и религиозни обреди. Овој локалитет потекнува од рано бронзено време во 3 милениум п.н.е. Отривањето на локалитетот „Татиќев камен“ ни пружи вонредна можност да погледнеме еден од потемните делови на праисторијата, како од хронолошки, така и од географски аспект. Добрата сочуваност на локалитетот до денеска нè обврзува со одговорност за негова заштита.

Користена литература:

„Кокино-Тврдина на сонцето“ од Јовица
Станковски
„Пирајхме 2“ од група автори

Ненад Саздовски

ВЕЛИКАНИТЕ
НА ВМРО

Александар Стеванов

СКОПСКАТА СТУДЕНТСКА АФЕРА ОД 1927 ГОДИНА

Студентската афера од 1927 година во Скопје, ја забавило работата на ММТРО (Македонска младинска тајна револуционерна организација) во Македонија. Провалата и апсењата на членовите на ММТРО започнала вечерта на 29 мај 1927 година. Предавството го извршил новопримениот член на ММТРО Иван Гаврилов од Гевгелија, поштенски службеник во месната пошта. Повод била поштенска пратка со илегална содржина. Преку оваа пратка биле разоткриени Димитар Ѓузелов и Иван Шопов од Гевгелија и Димитар Нацев од Радовиш. Во втората половина на месец мај биле извршени апсења на македонски студенти во Загреб, Љубљана, Велес, Штип. Истрагата ја воделе искусни агенти на чело со началникот на државната безбедност на Кралството Југославија Жика Лазиќ и полицискиот генерал Томиќ. По сверското мачење и тепање на

тројцата членови од страна на српските иследници во Скопскиот иследнички затвор, клопчето на Организацијата започнало да се одмотува, односно, провалата се проширила и на другите членови на ММТРО. Иван Михајлов во своите „Спомени“ пишува за мачењето на македонските студенти: „Веднаш се дозна дека студентите се изложени на страшни мачења, за да бидат извлечени признанијата. Студентот по филозофија Емануел Чучков од Штип, 25 годишен, е стискан со менгеме на главата. Битолчанецот Борис Светиев, 24 годишен, студент на медицина во Загреб, е оставен четири дена без леб. На некои им се ставани шпици под ноктите. Нецев жив е поставен во ископан гроб во Гази Баба во Скопје. Борис Андреев од Велес, студент на ветеринарна медицина, 24 годишен, бил горен со усвитени железа по градите и исправен

пред ископан гроб тој заплакал, мислејќи дека ќе биде погребан во него. Христо Кимов и Кирил Вангелов, двајцата од Штип, се тепани до безсонание. Ѓузелов и Нацев биле исто така многу измачувани..." Многу балкански, но и светски весници пишувале за апсењето на македонските студенти, нивната голгота и за самиот судски процес. Белградскиот весник „Политика“ од 4 ноември 1927 година дава целосен опис на затворените студенти (име и презиме, место на раѓање, завршено образование, старост...).

На денот (15 ноември, н.б.) на судењето присуствувале многу новинари, како од земјата така и од странство. Новинарот на „Christian saints monitor“ од 18 ноември пишува: „Цела Југославија со големо внимание го следи судскиот процес, кој започна на 15 овој месец, против 19 македонски студенти, обвинети за револуционерна дејност за ослободувањето на Македонија...уапсените веќе знаат дека се маченици на каузата за слобода на татковината Македонија..."

За затворените членови на ММТРО белградска „Политика“ од 6 јуни 1927 година, меѓудругото пишува: „Затвореникот Нацев даде интересни признанија. Кај студентот Ѓузелов е најден илегален материјал. Кај другите затворени студенти биле пронајдени документи кои укажуваат дека затворените биле во врска со Грац, Виена, Тирана, Солун, Париз и други градови. Заемната кореспонденција и весниците кои биле забранети по илегални канали патувале во

Велес, Штип, Струмица, Битола, Ресен и други градови. Писмата и весниците не биле многу на број, па затоа се предавале од рака на рака, на оние кои биле расположени за акција против нашата држава."

Италијанскиот весник „Ла Трибуна“ од 25 септември 1927 година под наслов „Мачеништвото во Македонија“ за затворените скопски студенти вели: „Србија за да образува една компактна маса против Хрватите и Словенците си постави задача за едно кратко време да го посрби македонското население. Во средствата за денационализација создава српски училишта, надевајќи се дека ќе ги спечали симпатиите на македонското население кое од своите гради ги има дадено светците Кирил и Методи и Св. Климент кои на Србите и на другите словенски народи им дале јазик и писмо. Србите мислеа дека го имаат денационализирано младото поколоние преку училиштата. Но, кога таа младина стигна на универзитетот, забележала дека тие не се Срби. Оттука доаѓа избликот на српската жестокост кон младите Македонци. Сведок за тоа е Европа..."

Лондонскиот весник „Тајмс“ од 15 октомври 1927 година, меѓудругото пишува: „Бомбашките атентати кои неодамна се извршени во Гевгелија и на железничката пруга Скопје-Гевгелија, одново се истакнуваат македонските револуционери. Тие атентати изгледа се протест за репресијата и лошото однесување на српските власти врз 48-те

македонски студенти од универзитетите во Белград, Загреб и Љубљана. Таа младина е уапсена за време на летниот распуст..."

Францускиот „Ла Румор“ пишува: „Извесно е дека, наместо Нејскиот договор да ја остави Македонија слободна и да и даде една полна политичка автономија-согласно со желбите на нејзините жители, ја раздели меѓу Грција и Србија. Договорот за мир прокламира еден многу важен принцип-заштита на правата на малцинствата...Тој режим...е поостар од режимот кој владееше во времето на Султан Хамид..."

Турскиот весник „Акшам“ од 1 октомври 1927 година пишува: „Не е прв пат Друштвото на народите да се занимава со мирот на Балканот. Но кога ќе помине бурата, ништо не се прави за разрешување на македонското прашање, кое е основната причина за балканското зло, чекајќи негово разрешување.“

За скопскиот студентски процес пишувале и други светски весници. Апели и протести до српската, односно југословенската влада, по повод апсењето на македонските студенти испраќаат Ајнштајн, Нехру, Барбие и други светски научници, писатели и политичари. Апели за спасување на македонските студенти испратила и Меѓународната федерација на лигата за заштита на правата на човекот од Женева. Протести и апели испратиле и македонските иселеници од Америка, Канада, Бугарија и други држави. Поради големиот број

апели и протести, поголемиот број студенти биле пуштени од затвор.

Со затворањето организацијата во Македонија била обезглавена. Обвинетите биле изведени пред суд. Претседател на судот бил искусниот судија Никола Велковиќ. Обвинетите студенти ги бранеле адвокатите Антонио Грубишиќ, Србин, по убедување комунист, Драгутин Тасиќ, Србин, бивш комунистички пратеник од Скопје, Стефан Стефанов од Кратово и Димитар Илиев од Прилеп. Подоцна, како бранители биле повикани и д-р Антонио Трумбиќ, Хрват, д-р Секула Дрљевиќ, Црногорец и Рајко Ивановиќ, Србин. Од таткото на обвинетиот студент од Велес Борис Андреев од Загреб како бранител бил повикан д-р Анте Павелиќ. Судскиот процесот започнал на 15 ноември 1927 година. На 10 декември истата година биле прочитани пресудите. Димитар Ѓузелов бил осуден на вкупно 30 години строг затвор. Но, поради тогашните закони во Србија, на строг затвор можело да се осуди лице најмногу на 20 години. Поради тоа, Ѓузелов бил осуден на 20 години строг затвор. И второобвинетиот Иван Шопов бил осуден на вкупно 25 (20) години строг затвор. Димитар Нацев бил осуден на 15 години затвор, Димитар Чкатров на 10 години, а, Харалампије Фукаров, Тодор Гичев, Борис Андреев, Штерјо Боздов и Борис Светиев на по 5 години затвор. Уапсени биле вкупно 20 членови на ММТРО. Од нив 9 биле осудени, додека останатите 11 члена, поради недостаток на докази биле ослободени од обвиненијата. Тоа биле: Петар Хаџи Панзов, Кирил Вангелов, Георги Хаџи Манев, Христо Хаџи Кимов,

Емануел Чучков, Кирил Кузманов, Благој Монеv, Тодор Христов, Страхил Иванов, Кирил Карацов и Јордан Сапунџиев.

По завршувањето на судскиот процес, за еден загребски весник д-р Анте Павелиќ ја дал следната изјава: „*Страшни работи се случуваат во Македонија. На сите обвинети им е ускратено правото да земат свои адвокати и биле принудени да земат адвокати кои ги одобрува српскиот режим. Србија применува политика на србизација на Македонија... треба да се нагласи дека македонците не се откажуваат од својата борба и од своите права...*”

Судскиот процес на студентите во Скопје практично го означил и почетокот на крајот на ММТРО во Македонија. ММТРО доживеала два странични удара: едниот од српската власт, другиот од михајловистичката ВМРО. Убиството на Александар Протогеров на 7 јули 1928 година, по наредба на Иван Михајлов, повторно ги активирало споровите и несогласувањата меѓу дел од членовите што биле уапсени. Иван Бојаџиев и неговите пријатели ја истакнале потребата од самостојна организација во Македонија, на која и е туѓ тероризмот. Оваа желба на Бојаџиев не му се остварила. Во Виена се нашол во тешка материјална состојба, без средства за живот. Заболел од туберкулоза на коските и починал набргу потоа, пролетта 1930 година. Тоа практично било крај на ММТРО во Вардарскиот дел на Македонија или поточно крај на оној дел од неговите членови кои се залагале за самостојна и независка асоцијација

на македонската интелигенција. Еден незначителен број студенти, што останале верни на ВМРО, ја продолжиле својата дејност надвор од Македонија. За цело време на Кралството Југославија живите приврзаници на Иван Бојаџиев настојувале да го зачуваат својот македонски политички интегритет. Тие одржувале контакти со прогресивните сили на македонското национално и револуционерно движење и во текот на Втората светска војна се вклучиле во ослободителната војна на македонскиот народ. Оние што му останеле верни на ВМРО во текот на војната се ставиле во служба на бугарската окупаторска власт во Македонија.

ВМРО на Ванчо Михајлов настојувала организацијата на младите да ја стави под своја контрола, за што се одржале неколку состаноци со членовите на ММТРО. Но, овие состаноци завршиле неуспешно. Според Иван Катарџиев провалата и подоцнежните ликвидации на членовите на ММТРО дошла од Иван Михајлов и неговите приврзаници. Тој подвлекува, кога во ВМРО сфатиле дека кај многумина од членовите на ММТРО постои бескомпромисна определба за самостојно и независно дејствување од ВМРО, довело до идејата за предавство на членовите на ММТРО. „Предавството, се сметало, би имало поголем пропаганден ефект отколку што би можело тоа да се постигне со дејност која не се вклопувала во шемата на активностите на ВМРО. Од експлицитното тврдење на Кирил Карацов од Штип, член на ММТРО и еден од притворените студенти, сугестијата за предавство потекнала

од членовите на Задграничното претставништво, Георги Баждаров и Кирил Прличев, по средбата на планината Влаина. Тие на еден од делегатите од ММТРО во Горна Џумаја му порачале „да ги смират другарите што се бунат, во спротивно да инсценираат предавство“

По завршувањето на судскиот процес, продолжиле ликвидациите на дејците од ММТРО кои ја застапувале идејата за самостојна, независна и обединета Македонија. Ликвидациите на членовите на ММТРО биле извршувани со наредба на Ванчо Михајлов. Два дена по донесувањето на пресудата во Скопје, на улица во Струмица бил застрелан Томе Кујунџиев, член на ММТРО. Подоцна на 29 декември истата година во Неготино бил убиен Георги Ангушев. Еден месец подоцна, во Тетово бил убиен адвокатот Борис Андрејчин, а, есента 1928 година на железничката станица Јесенице во Словенија бил ликвидиран Кирил Ципушев од Радовиш, исто така член на ММТРО. Наредната година, во подрумот на полициската станица во Штип бил убиен Благој Монов, еден од ослободените на судскиот процес. Подоцна, во Дојран, бил застрелан Кољо Чакаров, исто активист на ММТРО. Во текот на декември 1931 година во Гевгелија бил убиен Трајко Попов, заедно со неговиот татко Теохар Попов и неговиот другар Илија Димов, исто така, член на ММТРО.

М-Р Кире Филлов

ПО ТРАГИТЕ НА ЕДНА СТАРА ФОТОГРАФИЈА

Пред извесно време, на facebook профилот „Прилеп Стари Фотографии“, една стара фотографија предизвика интерес кај повеќемина Прилепчани. Имено, оваа фотографија како да беше падната во заборав, па благодарение на љубителите на стари фотографии од градот Прилеп имаме можност повторно да ја видиме и да се потсетиме на еден интересен настан, за кој таа ни говори. Фотографијата ни сведочи за еден редок и несекојдневен настан од 1913 година, односно, за враќање во прадедовската вера на двајца Македонци со исламска вероисповед и нивно крштевање.

Петвековното ропство под Османлиите било не само економско, туку и духовно. За да го одржат голиот живот, цели села морале да го сменат своето религиозно убедување и да ја примат исламската вера. Првите податоци за исламирањето во Македонија датираат некаде од средината на XV век. Најпрво, примањето на исламот било доброволно и најчесто во ислам преминувале оние луѓе, кои имале големи имоти и кои биле побогати, со цел да ги зачуваат своите имоти и богатства од одземање од страна на Турците. Еден дел од Македонците христијани го примиле исламот, со цел да ја задржат земјата и имотот, за и понатаму братски во задруги да ја обработуваат со своите роднини, кои останале христијани. Со

примањето на исламот на побогатите Македонци, Турците во прво време сметале дека тоа ќе послужи за пример на останатото население во Македонија да ја прими исламската вера. Подоцна, откако доброволното примање на исламот земало многу мали размери, Турците започнале и со насилна исламизација на македонското население, која се остварувала или преку директно исламизирање, или преку принуда, најчесто со киднапирање на женски членови на семејствата, ослободување од плаќање на даноци итн. Македонците-муслимани, иако ја смениле својата вера, тие низ вековите не го примиле турскиот јазик и го задржале македонскиот јазик, а останале и македонските обичаи и традиции (прослава на Ѓурѓовден, посета и дарување во христијански храм кога се има болно дете, а во некои куќи на Македонци-муслимани сè уште се чуваат православни икони итн.).

Исламизацијата, односно ширењето на исламот сред христијанското население во Македонија, започнало во XV век, иако во почетокот течело бавно и се ограничило речиси исклучиво на градовите. Според пописите на населението од 1445, 1452/53, 1465, 1467/68 година, во повеќето од македонските градови не биле регистрирани исламизирани христијани, а исклучок биле неколку поединечни случаи во Драма, Сер, Тетово, Скопје и Битола. Исламизацијата продолжувала со сè посилено темпо, а најсилниот бран се случил во втората половина на XVI век. Според пописите од 1569/70 година, во градовите Скопје, Тетово,

Кичево, Прилеп, Битола, Лерин, Костур, Бер, Ениџе Вардар, Серфиџе, Солун, Демир Хисар, Неврокоп, Сер, Драма, Кавала, Штип, Струмица, Дојран и Кратово биле регистрирани вкупно 3.019 исламизирани лица, што во однос на регистрираните муслимани изнесувало нешто повеќе од една третина. Во Дебарската каза од Охридскиот санџак, според пописот од 1583 година, тој процент бил уште повисок. Се смета дека процентот на исламизирани христијани по градовите кон крајот на XVI век изнесувал една четвртина од градската популација. За разлика од градовите, во истиот период процентот на исламизираното христијанско население во селата на ниво на Македонија изнесувал само 3% од вкупното селско население. Исламизацијата во Македонија не се одвивала рамномерно, ниту територијално, ниту временски. Како карактеристични примери, каде што исламизацијата имала масовен карактер, може да се издвојат Родопскиот крај во југоисточна Македонија и Дебарскиот крај во Западниот дел на Македонија. Исламизацијата продолжила и во натамошните векови од османлиското владеење, со побавно темпо, но засилувајќи се посебно во кризните години и во времето на воените судири.

Во историската наука се вели дека не постоела единствена причина за примањето на исламот, туку се спомнуваат повеќе поводи. Како главен секогаш се наведува потребата од заштита на населението, особено она од Реканскиот крај, од дивеењето на албанските банди, кои секојдневно упаѓале од Албанија и зулумќареле

низ западна Македонија. Всушност, единствен излез од тешката состојба изразена со грабежи и пљачки од албанските качаџии, претежно од Љума и Мат, кои ја одземале стоката и неретко убивале луѓе, било прифаќањето на исламот, бидејќи само во тој случај турската империја давала поефикасна заштита на населението. Исто така, стратешка цел на Турците во доцното средновековие била и создавање на муслимански појас меѓу бунтовните Албанци и битните клисури (Реканската и Кичевско-Јамската).

Покрај овие причини, се наведуваат уште неколку помали, кои влијаеле врз Македонците за прифаќање на исламот:

Откажувањето од христијанството на немажените девојки преку мажење за турски бегови и за властодршци влијаело за создавање на роднинска блискост со семејствата на исламизираниите девојки, со што омекнувале религиските ставови и се менувале конфесиите; Одењето на печалба на Мијаците во Турција, Мала Азија или други краишта, каде мнозинство биле муслимани, исто така е еден од факторите за исламизацијата во Река. Практично, кога печалбарите се враќале дома, тие веќе биле исламизирани и го пренесувале исламот на своите семејства во селата;

Примањето на исламот влијаело одделни семејства да бидат ослободувани од тешки даноци, а со тоа добивале и можност за повисоко искачување на општествените скалила.

Кои и да се причините за исламизирањето на Македонците-муслимани, останува фактот дека, Македонците-муслимани никогаш не се откажале од македонскиот етнос, а исто така секогаш се чувствувале поврзани со одделни христијански празници и верувања како што се Ѓурѓовден, Митровден, Петковден, Варвара или Летник.

Затоа, не е чудно што враќањето во христијанството на двајца Македонци-муслимани од Прилеп, пред манастирската црква „Свети Архангел Михаил“ било празник на градот и населбата Варош.

Во историјата на Македонија познати се уште два такви случаја: покрстувањето на една жена, за кој чин бил приготвен голем кршталник, но било осуетено од Турците. Вториот случај се спомнува во книгата „Манастирите во Македонија“, кога се покрстени двајца Македонци-муслимани, на кои подоцна Турците им ги извадиле забите, со кои јаделе свинско месо.

Според ракописните податоци на покојниот протоереј-ставрофор Борка Талески, оваа фотографија на враќање во прадедовската вера на двајца муслимани, пронајдена е во куќата на Иванка Дамеска од Прилеп.

Сликата е направена во 1913 година од Христо Димкар, основоположникот на македонската фотографија (1883-1920). Фотографијата е изработена на француски материјал со американска подлога.

На покрстувањето двајцата муслимани добиле нови имиња. Вукашин и Марко.

На Вукашин кум му бил Петре Димитриевиќ – Србинот, а на Марко, синот на Петре – Јордан Петровиќ, кој подоцна бил директор на Гимназијата во Крагуевац. На оваа фотографија, покрај другите, присутни се: Роканчето – кмет на Прилеп и околинскиот управник Брајовиќ.

Од граѓаните, присутни се неколку црковни одборници, меѓу кои: Диме Сусуле, Стерју Ѓорѓиоски, Стеван Десоски трговецот, кој бил брат на Петре Димшоски, Андон Ѓупчето свирачот, Ордан Дајпопе, Владо Чкатра кафеџијата, Ордан Локвенец книжарот и Атанас Шемкоски мутавџијата. Покрстувањето било разгласено низ Прилеп и населбата Варош и масовно било посетено.

Вукашин бил момок и тутунски работник кај Тутевци, а подоцна бил шанкуш и во 1941 година неговата трага се губи од Прилеп.

Марко бил на Солунскиот фронт во 1922 година. Бил под истрага за убиството на ученикот Балабаноски. Бил оженет со вдовицата Гена, родена Корнушоска, а по маж Атанасоска, со која немал деца, а живеел во една трошна кука во Вишне маало. Во 1943 година се губи и неговата трага од Прилеп. Марко и Вукашин со сигурност биле Торбеши, зашто, според сведочењата на старите Прилепчани, одлично говореле македонски.

Во горниот дел од сликата, две деца држат едно прасенце, со кое сакаат да покажат дека на покрстените ќе му се даде да јадат и свинско месо. По покрстувањето, многу прилепчани посведочиле дека Марко и Вукашин каснале од свинското, но по јадењето долго време повраќале и имале стомачни проблеми.

Од свештениците присутни се: отец Михајло Караџиќ, како член на Духовниот суд при Битолската епархија; отец Јован Смичкоски, отец Дамјан Пеливаноски, такоот Никола Смичкоски и еден мохан со византиска камилавка, најверојатно од манастирот „Свети Архангел Михаил“.

ПРОТОЕРЕЈ Златко Ангелески

ЛУЃЕ ОД СИТЕ НАЦИИ

4568 – БРИЛИЈАНТНО ДОТЕРАНА УБАВИЦА

Наклонетоста кон сјајните нијанси и раскошните китеници ја карактеризира Македонската жена, и ова темноока убавица од Струга е предана заштитничка на стилот.

4596 – УБАВЦИ И УБАВИЦИ ОБЛЕЧЕНИ ВО ИЗВОНРЕДНИ СВЕЧЕНИ НОСИИ ОД НИВНОТО СЕЛЦЕ ВО ЗАПАДНА МАКЕДОНИЈА

Толку е големо влијанието на Западот во Балканските земји што во последните три декади многу забележителни недоследности во женскиот свет на модата беа заменети со многу поедноставни и помодерни облеку. Жените од средните и пониските слоеви беа исто така зафатени и не така малку од старовреmsките национални носии исчезнаа под налетот на Западните стилови. Како и да е, во многу оддалечени области популарните носии сеуште се одржуваат и, како што е случај со овие староседелци од мало селце во околината на Крушево, можат да бидат видени во целата своја извонредна убавина и традиционална оригиналност.

ОБЈАВЕНО ВО КНИГАТА „PEOPLE OF ALL NATIONS“ ОД 1924 ГОДИНА НА АВТОРОТ JOHN ALEXANDER HAMMERTON

ФОТОГРАФИЈА: L. G. Poroff

ПРЕВОД: Биљана Куновска

ОХРИДСКО ЕЗЕРО

„ЕЗЕРОТО СЕ НАЛУТИ“

ФОТОГРАФИИ

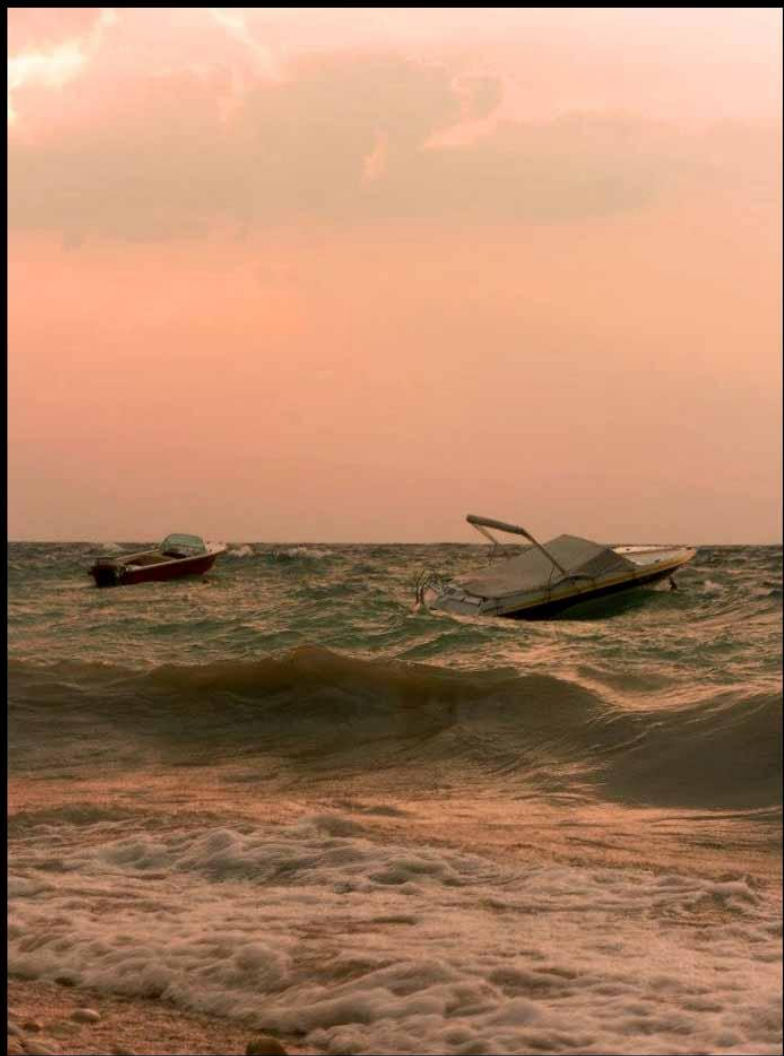

АВТОР: Нада Јовчевска

ГРАДИШТЕ, ОХРИД, АВГУСТ 2012 ГОДИНА

ПРОЗНО КАПРИЧО: ПОЛЕ

“Како?! ” викна свештеникот и од силно изненадување го испушти крстот во штотуку наполнетата метална крстилница од која се креваа изобилни испарувања.

“Поле, бе попе - Поле!”

“Жити Бога, Куме, шо име ти е тава?”

“Поле? Нагалено од Наполеон. Поле Поптоцев, шо му фале?!”

“Не може бе, Куме, не е црковно!”

“Попе не заебавај , зашто глаавта ќе ми испука, дека од нервоза оште и од ваа пареа. Така са дуговориме с таткото, бе попе...”

“Дај ја да му кажам на него.”

“Не е тука, човече!”

“Дека е, у Франција?”

“Там, бе попе, у Франција. Там човеко работе.

“От кога бе, до фчера работше у општината?”

“От скоро. Тук е само мајкта. А неа ќе а убие ак’ не му а исполне желбата.

“Е, јаката желба.”, рече попот

“Се заречел, попе: ак’ имам син, ќе го кр’стам така, Наполеон и готово!”, дообјасни кумот и кревајќи го бебето повиено во пелена и ќебенце, го избриша со него челото оросено од изобилното испарување на топлата вода од крстилницата. Потоа фрли поглед врз него и му се стори дека малечкото е будно и згора на тоа, дека му намигнува прво со едното, потоа и со другото око.

Без врска, помисли кумот и пак го сврте погледот кон попот:

“Ајде бе оче да а израдувме мајкта, да о крстеме деејто, па да седниме ка луѓе, да мезниме, да тргниме по едначка и да се смирме...”

Попот фрли поглед кон малото, а ова итро му намигна со окцето.

“Абе воа жмига!”, изненадено извика попот.

“Шо да не жмига бе попе, арно не фате и да нè пцува за воа тегнење...”, рече индиспонирано Кумот.

“Наполеон, а?”, рече попот со смекнат тон како да се привикнува на името на детето, го погледна испотениот и зацрвенет кум и, натнувајќи го епитрахилот, на крајот попушти.

“Ајде и такво нешто да крстиме тука” рече тој, ја брцна раката во крстилницата и го дофати паднатиот крст.

Наполеон Поптоцев беше еден на мајка. Додуша беше еден и на татко, но тоа беше помалку видливо, зашто се роди во местото Царево село под грижното присуство на таткото, но речиси веднаш потоа фати да расте далеку од него, под будното око на мајка му Цонка Поптоцева. Додуша не требаше да биде така, но во животот на Поптоцеви од Царево село се замеша еден непредвиден случај и само што Коле Поптоцев, веднаш по раѓањето на првородениот и единствен син ја забележа ретката дарба на детето, уште непрогледано да дели мигања на секој што ќе се надвисне над крлешката, згора на сè со израз на стар шармер или на млад пратеник. Се замеша значи непредвидениот случај и Коле Поптоцев замина од земјата некаде пред самата крштивка, со железничка карта во една насока и со опашка што во малото место долго време се влечеше зад него: една до крај недокажана кражба на годишните уплати за полјоделска дејност на граѓаните на Царево село и цел табак таксени

марки што исчезнаа од локалната канцеларија во која Коле беше вработен како дете на паднат борец, а работеше како виш иако и единствен сметководител.

Откако пристигна во Франција и за почеток засолни глава кај некој подалечен роднина, Коле Поптоцев побара политички азил наведувајќи дека бил судски гонет поради политички идеи. Кога во префектурата го прашаа “Какви”, тој како од пушка одговори: “монархистички”, што службеникот педантно го евидентира во службените хартии. Азил не доби никогаш, зашто во префектурата со години се обидуваа да најдат најнапред некоја династија, а потоа барем еден монарх во земјата на изгонот на Коле Поптоцев. “Што мислите”, неуморно пишувааше Коле Поптоцев во службените приговори: “џабе ли местото на раѓање ми се вика Царево село? И има ли подобар доказ дека и тоа ја определи и мојата политичка ориентација: да бидам ројалист”. Без оглед на тоа што не доби азил и државјанство, тој до конечното расчистување на неговиот азилантски случај доби документи за привремен престој, со кои успеа да се вработи како тапацер во фабриката за стилски мебел во едно од предградијата на Париз. Таму си најде едноособен стан под кирија во една од зградите во кои први соседи му беа доселеници од Алжир, Мароко, Босна и Сенегал. Дома редовно праќаше франци на име на жената и поштенски картички со Ајфелова кула, црвената ветерна мелница “Мулен руж”, Гаврош на барикадите, Маријана со голи гради пред санкилотите од француската револуција, и неколку различни

изданија од - крунисувањето на Бонапарта - на име на синот.

“Зашо’, бе, Коле така’ го крсти детето?”, ги прашуваше далечниот роднина додека седеа во едно мало бистро.

“Е как’ зашо?! И Поле как и имењако, мож’ да праве две работи у исто време. Море и три и четири, ако сака. Те зашо! ”.

“Аман бе, Коле?”, се заинтересира кумот.

“Мож’ да гуга, да тегне билетот с една рака, и дур тегне да ти намигнуе с’ едното, па с’ другото оче, с левата да ти мавта дур се смее, а у исто време и ‘шипинка’ да ти покаже...”

“Бог да чува!”, рече далечниот роднина и се фати за чашката со анис , ја чукна од онаа на Коле и додаде: “Ај’ на здравје мастик’та!”

“Е, бог да чува дел!”, рече гордо Коле “Ама така си е: Поле е чудо од дете. Од бебе си е - Наполеонче!”

Името “Наполеон” Коле Поптоцев на своите париски картички адресирани на Царево село го пишувааше со посебно внимание, потем брзо чкрабајќи ја адресата, зашто знаеше дека неговиот Наполеон е сигурно еден и единствен не само во паланката туку можеби и во земјата за која ги адресираше картичките.

“Мига ли, мор Цонке, Поле?”, ќе ја прашаше Коле Поптоцев во картичките жена си и ќе се смирише откако ќе го добиеше нејзиниот питом одговор: “Мига, мига, Коле. Ак’ го ставам на едното, исцица све, крене главчето, ме погледне, па мигне как да нарачуе фтора тура у кафене, да сум му сменела на господино цицето...”. “Ако, мори Цоне, па ти му смени”, и одговараше Коле на жена си во нова картичка,

задоволен што детето му напредува како што самиот посакуваше.

Кога не работеше во халата, Коле Поптоцев го негуваше митот за револуционерот, потоа и самокрунисаниот император Наполеон Бонапарта. Читаше книги со многу слики, ги посетуваше местата врзани за неговиот идол, собра фотографии од островот Света Елена кајшто царот на Франција и на половината од светот го депортираа и го отруја, ги изора Марсовите полиња и Домот на инвалидите кајшто од балконот за посетители стоеше со уште посведната глава пред криптата на Наполеон и онака мал и безначаен, па уште и од Македонија, сонуваше за неминливата слава на Корзиканецот што од обичен човек стана генерал и голем војсководец, револуционер и најголем освојувач. “Е море Наполеонче, како немавме и ние некој како тебе...” – зјапаше Коле Поптоцев и водеше внатрешен дијалог на македонски со мермерната крипта обликувана како седало во нему добро познатиот стил “ампир” во која се наоѓаа земните остатоци на Наполеон: “...па да видеваме бел ден и малку слава и ние, а не вакви заебанции, сè јад, чемер и избори со кандидати што да не знаат да кажат две реченици, а при тоа да не откачат и некоја глупост...”. И токму се подготвуваше да си замине, кога вниманито му го сврте неочекуван шум.

“Ш-ш! Ало!”

Погледна таму од кајшто доаѓаше ш’шкањето и гласот и имаше што да види: седнат врз ампирското седало од сопствената порфирна крипта, покажувајќи кон него,

ш'шкаше и довикуваше големиот Наполеон Бонапарта лично. Иако голем и велик, всушност беше мал и никаков, со една "шестица" на челото и строг грлен глас свикнат да наредува. Коле Поптоцев почна да гледа наоколу, да не би Царот да му се обраќа на некој друг.

"Ало, сељак, тебе ти се збори!" му рече Наполеон на Коле на чист наш јазик.

"А? Се извинувам Велечасни!", рече сиот збунет Коле Поптоцев.

"Се вика Височество, бе копук!"

"Со што сам е заслужил таја чес', Веле...чество?"

"Со тоа што ме повика да интервенирам кај вас!"

"Мож'да Те питам нешчичко? Дека научи наши?"

"А тоа? На Елисејски полиња, ама оние што се наоѓаат горе. Таму со Александар играме табла", рече царот и си направи нови шестици на бакембардите.

"Александар ли, Велечествен, Александар од Пела?"

"Од Кутлеш", рече Наполеон, "Понекогаш свраќа и Филип, ама тој краде на табла и игра со иле..."

"О, да го ебам!"

"Пу, срам да ти е!"

"Не, бе Велечество, това при нас е израз. Ние това викаме ка вие што кажуете 'добар ден'"

"Што ви е бе на вас Македонците? И тој Филип пцуе како египетски камилар. Прска од пцовки додека фрламе статери и напољони на цртата за фанта, Александар менува бои, а кутрата Олимпија само му се дере..."

"Што вика сонародничк'та, ти са мољам?"

"'Мене', вика, 'да не си ставил у та твоа пис уста! Оди па си вади очи там с Павсанија и остај го дејтто на мира!"

"Аман бе, Царски! Па она го изедела човеко."

"Не сум му ја крив што толку ја размазил. Мене Жозефина не смее да ми писне. Не дека и она не вади очи со други. Ама едно поштовање си имаме."

"Е, как да с'м знајал, Императорство! За това на мен си ми ти идеал, не они. Мадам Валевска как ти, и ја би ја ничкосал. Син ми бе, Царски, за това на теб сам го кр'стил!"

"Знам, бе душо! Ти што мислиш зошто праам муабет со тебе. Не само кај вас таму во Македонија, цела Европа се наполни со Филипи и со Александри. Никој бе веќе Наполеон не се вика."

"Шо знаат они бе царски, да ги ебам! Од шо па се разбират?..."

"Сè е тоа американско масло, ја да ти кажам. И англиско. За Русите па нејќам ич да зборувам, нè смрзнаа таму кај Москва, а сите други триеа раце од радост. И за кого сум мрзнен таму? Франција бе веќе чест не ми прави, не па другите. Ако, ќе дојде колце на тркалце. Ама еве има по некој како тебе што не заборава кој сум и што сум. Мислам што сум бил."

"А да дојдеш там при нас, Велечесвен?"

"А не. Имам работа."

"Ајде!?"

"Па како милиш? Онаму горе, на Елисејските полиња со Цезар и генерал Толбухин моментално правиме вежба што ја крстивме "Армагедон". Оној Кутузов се прави дека не ме

гледа, а богами ни ја нејќам да го видам. Да не беше Толстој ќе те прашав кој ќе чуеше за него... Ти Толстој си го читал ли?"

"Така, пролистувал сам го. Беше ни у лектира 'Ана Карењина'..."

"Е таа си можел и да ја прочиташ. Поарно да продолжеше за курви да пишува. Мене ме зацрни во онаа негова 'Војна и мир'. Мајка ми плака во четири томови. Е, од тогаш чест веќе никој не ми прави. Среќа што е дебела книга, па денес веќе никој не ја чита."

"...не идеш, значи, при нас, а?"

"И загадено ви е бе човече. Дај малце поработете на еколошките стандарди. Се угушивте таму со топилниците и рафинеријата. Како ќе ве пикнеме во Европа која е, иначе, лично мој изум."

"Абе, може сос врскачка..."

"Тоа не е Наполеонски!"

"Ами не може ли малчичка по македонски..."

"Ќе направиме нешто, ние тоа го викаме француска обработка."

"Е, де Ваше Императорско Високопреосвештество!"

"Поздрави го ти имењакот. И кажи му нека тера. Да вежба секој ден различни техники, а посебно тоа намигнувањето. Ја додуша не сум му намигнувал на никого, само сум стрелал со поглед, ама тоа ти е цар на Франција. А она вашено таму долу е далеку од Француја. Затоа нека прави кариера со намигнување. За сега, гледам, добро не му оди."

"Ивини Императорство, што да му пренесам на Поле? Шо да студира дет'то, дек да са уриентира, шо да стане у живото?"

"Ич нека не губи време со студирање. Што се однесува до мене, се знае што треба да стане, цар. Кај има факултет за цар. Студирав ли ја нешто, па види до кај дотерав...Ај сега здраво. И глеајте малку што правите таму со комшиите. Или кркнете ги, или соработувајте. Или џа или бу!"

"Добро, Високоцарски, ја све ќе пренесам!"

Наполеон скокна на седалото од пурпурен мермер, се отфрли како на трамбулина, направи пируета во воздух, ја расипа шестцата на чело и се брцна во саркофагот исчезнувајќи од видното поле на зашеметениот Коле Поптоцев.

Откако ги доби пораките од него лично, Коле уште повеќе почна да го преокупира сè што беше врзано за Наполеон; на работа дури побара да го префрлат од одделот за дрводелска изработка "Луј 16-ти", во халата за мебел во "Ампир".

"Наполеонче, сине", многу пати и со оросени очи викаше Коле Поптоцев во телефонската слушалка: "кога се врне, тато ќе ти донесе сфе шо е собрал за тебе.". Но, телефон по телефон и година по година, случајот со кражбата на уплатите и таксените марки не се затвораше, а со тоа и враќањето на Коле Поптоцев се одолговлечуваше до бескрај.

Чекајќи го татка си, Поле растеше покрај грижата на мајка си и кумот и картичките што му ги испраќаше татко му. "Очиклено дете е", викаше кумот, забележувајќи дека детето развива посебна способност, ем да игра "не лути се , човече", ем да слуша што зборуваат

постарите на другата маса, успевајќи при тоа да им намигнува на децата со левото (и дури им намигнува да краде полиња), а на постарите со десното око, што машките ги тераше да вртат со глава и да му го признаваат стармалиот шеретлак, а комшиските баби да поплукуваат под пазуви кажувајќи ја најблаготворната народна формула за заштита од уроци: “Пу, да го серат кокошките!”. Како тие ќе ја изговореа формулата, така Наполеон Поптоцев под масата ќе се фатеше за пилето, ќе ја расипеше заштитата и ќе им фрлеше уште два мига на уплашените баби кои, од тоа ли, од годините ли, наскоро се препрчуваа пред снаите кои наместо задоцнетиот лек за срце, најнапред им даваа шеќер и вода.

“Поле ќе биде голем швалер”, се смееше кумот и потцврцнат и намигнуваше на кумата на банкетот што Џонка Поптоцева го приреди по два повода: матурирањето на Наполеон и конечното затворање на случајот на Коле Поптоцев поради судска застреност и скорешното враќање на маж и дома. “Слободно може да биде и владика”, велеше попот и тргнуваше од ракијата на домашните слави. “Ќе биде глумец”, велеше комшивката. “Најдобро да биде претседател на држава”, велеше мајката. “Ќе биде цар”, пресекуваше таткото од телефонскиот апарат во париската фабрика за стилски мебел и само што им најави дека се враќа в недела, во петокот им јавија дека, здрав и прав, паднал во Домот на инвалидите и починал од непозната причина на лице место. Потоа им јавија дека транспортот до земјата се комплицира, нивното место не се јавува ни на една поштенска листа, а трошоците

и онака се високи, па ќе биде погребан таму, на трошок на фирмата. Така Поле остана без таткото што му го даде реткото име и му ја одреди судбината.

Поле не водеше многу сметка за тие очекувања што сите ги вложуваа во него, замина од паланка, се запиша на студиите по географија, а веднаш потоа се запиша и во партискиот подмладок на најперспективната партија. Студиите ги развлече, но намигнувајќи и лево и десно, брзо напредуваше во партискиот подмладок и како што предвидуваше мајка му, стана претседател на младината, а набрзо и функционер на партијата. Седејќи вечер со членовите на раководното тело, дискутираше, кимаше, мигаше и напредуваше низ партиската вертикала, сè додека еден ден не му предложија на претстојните избори да го стават на кандидатската листа за првото место. Поле Поптоцев едновременно се согласи и одби, им намигна на оние од групата што имаше друг фаворит, им кимна на овие што беа за него, им одрече на оние што не беа ни за еден од предлозите и на партискиот конгрес го избраа за нов лидер со огромен број гласови.

“Поле е махер”, викаа неговите партиски поборници што особено по изборот почнаа да му се додворуваат. Секогo посебно и група по група, Поле Поптоцев продолжи да ги опсипува со дискретни, а во точно определени моменти и со отворено искажани ишарети. Како што тие му се додворуваа, неговата позиција почна да се зацврстува. Како позицијата му се зацврстуваше, тој покажуваше

со палците угоре, устата удољу, левата веѓа горе, другиот очен капак долу, намигнуваше ваму, демантираше таму, кимаше молкум на Ојле, му цркаше божем смеејќи се на Дојле, расфрлаше знаци за една и за групна употреба. И на тоа мавтање, гестикулирање, истовремено потврдување и одречување, чувствуваше како под него сè посилено се две душекот на моќта. “Каков играч е Поле”, се воодушевуваа партиските симпатизери, и додека неговата позиција се креваше и тој растеше во нивните очи. Така за прв пат се слушна и воодушевениот извик: “Поле е цар!”.

“Јас цар?” се праша истата ноќ пред огледалото, повторувајќи како Роберт Де Ниро во филмот “Таксист”: “Јас цар?!”. И остана така до доцна навечер. А ноќта додека се гледаше во огледалото и ги вежбаше двете нови намигнувања со значење “многу сакам да се видиме, ама немам време, но сè ќе сторам до таа средба наскоро да дојде” и “најважен си ми од сите соработници” во комбинација со “кој те ланча!”, што во меѓувреме ги усоврши до перфекција. Од живото мигање на сите страни не можејќи ни самиот да си ги погоди зениците во огледалото, зашто му бегаа како сенката на Петар Пан од нејзиниот сопственик. Почна да мисли дека со оглед на тоа речиси натприродно својство што го поседуваше, наеднаш може да комуницира на сите можни страни и едновременно да потврдува за едните, а другите да ги наведува дека тоа значи негирање, дека полека но сигурно се доближува до сонот на татко му. Таа длабока ноќ во која зениците успеаа да му побегнат од сопствениот поглед,

Наполеон Поптоцев за прв пат почувствува дека навистина станува цар.

Тоа го постави како теза за дискусија во партијата. На симпатизерите им рече дека идејата им ја дава во доверба како перспектива за земјата, а на другите дека тоа е идеја на првите, им акна по два три сојузнички мига на првите и три-четири згадени фаци на вторите и ги остави да се расправаат излегувајќи од просторијата, држејќи го угасениот мобилен телефон на уво и застанувајќи така покрај вратата. “Кај можеме ние да имаме цар?”, ги слушаше членовите од внатрешната опозиција, кога немаме ни обичен дворец, а не сина крв и царска лоза. Од лоза ние имаме само винова лоза, а и таа само за внатрешна употреба!”. “Зошто бе да не можеме?”, одговараа на тоа неговите поддржувачи и поборниците на империјалната идеја, додавајќи: “И да немаме цар треба да го измислиме. И што има да го измислуваме кога веќе си го имаме Поле, нашиот Наполеон!”.

“Нам ни треба Александар Велики, не Наполеон Бонапарта”, велеа опозиционерите повеќе од пизма одошто од мода.

Во тој момент Поле од пред врата му позвони на својот главен поборник и му шепна во слушалката, а овој веднаш гласно рече пред присутните.

“Еве, да се договориме: нека биде Наполеон Велики. Да не сме положи од другите? Уште сме и покурнази. Тие царевите ги симнаа, ние ќе ги заебеме: нашиот допрва ќе го качиме на престол”.

“Ама ајде ве молам, браќа и другари”, рече Поле Поптоцев ненадејно појавувајќи се и

силно противејќи се. “Не доаѓа предвид таква работа”, повтори и им даде ишарет на солидарност на своите замолкнати противници, сè додека не се јави еден од нив и скромно не рече: “Е зошто да не може бе брат Поле?”. Во тој момент Поле Поптоцев почна да вика колку што грлото го носеше, дури и повеќе од тоа: “Како бе, бате другарски, можело?! Републиканци ли сме или не? Напредни ли конзервативци, или што сме? Како ќе ми се обраќате мене како на свој лидер? Ај кажи, како?”, фати да вика па дури и да фалшира од наместена возбуда.

“Што како бе, Поле. Ќе ти викаме ‘Ваше величество’ и за инает ако треба...”, одговори главниот од неговата опозиција и падна во стапицата.

“Мислиш“, рече Поле се сврте кон сојузничката група и три пати им ја зажмига од порано избежбана порака: “печени се”. Овие му вратија со “има да ги пржиме”, на што тој мигна: “кога ќе победиме”, а овие му рекоа “а после и ич не ги љуѓаме....”, на што тој не мигна ништо, зашто не сакаше да паѓа толку ниско штом веќе му се отворија домашните царски перспективи.

Вечерта, пресрекен, плачеше пред огледалото, мислејќи на далекувидноста на татко му и кога во огледалото виде одраз, веднаш смени израз, почна да се смее и да му намигнува на одсјајот. Толку брзо штракаше со очите, намигнуваше и што со крајот на левото, додека намигнуваше со врвот на десното око, виде дека сенката на дојдеденоцот се врти околу својата оска, а тој ја прифати со другото,

два пати ја намигна, еднаш и кимна со главата, потоа три пати така брзо и одрече, што пак малку во ирисот на едното, дел под клепката на другото, виде дека сенката се тетерави и конечно се ничкосува на земи. Имаше што да види во тој миг Поле: беше тоа сенката на покојниот му татко Коле, испромашена во зениците и испрескокана во огледалото.

“Шо направи бе сине Наполеоне!”, викна сенката.

“Татко Коле, ти ли си?”.

“Сега веќе не знам. Толку ме испрескака шо ми се врте у главта ка да сам мешал божоле с домашна ракија”.

“Свести се татко, свести се!”

“Свести се, не спиј ти!”, рече таткото и фати да се крева “Ај не стој така здрвен, помогни малку! Ми се искичмив од режење намештај. Ме боли произведениот “ампир” сега кога станав вампир”, се насмеа Коле Поптоцев кон син му кој побледе на тоа наспомнување, па таткото мораше да интервенира: “Се зезам бе, сине. Не гледаш ли, тато е обичен дух од странство. Те види”.

Поле втренчено го гледаше така си, кој се истресе и седна на неговото место пред огледалото, каде што без проблем, додуша малку пофлуидно, без проблем се гледаше и неговиот лик како и ликот на син му.

“Мама како е?”

“Ма гони ја. Плетка там со кумо, ама не знам шо. Немам време сега за неа.”

“Па што правиш цело време таму?”

“Не ти ли кажах? Дружам се сос Бонапарта”.

“Аман бе тато, вистина ли? Не се дига на големо?”

“Не бе, сине. Ногу е добар. Нели ти кажах, поздрави те и теб.”

“Фала, а како е имењакот?”

“Абе опаднал е. Времето си чине своето. А ногу го заебават там горе.”

“Кој бе, тато?”

“Кој стигне. Најлошо ти е, сине, да си цар па абдициран. Затоа ти бери памет. Ако еднаш се качиш на престола, ич не го давај.”

“Не бе, тато, ич не ги ланчам!”

“Е, затоа сум тука. Да ти го кажам аманетот. Роден си с посебна дарба и со име какво што од голем кеиф сам ти го дал ја. Сине Наполеоне, ти си роден да бидеш цар. Прај што ќе праеш, бери памет у главта: цар сакам да ни бидеш, разбра ли?”

“Разбрав тато”, рече задоволно Наполен Поптоцев.

“Е ако разбра дај сеа да кркнеме по едно винце. За душа.”, заклучи духот на татко му и остана до раните утрински часови во Скопје.

На денот на интронизацијата беа присутни сите: домашните политичари, странските претставници, попот од Царево село и другите великодостојници. Девет новородени деца во државата во чест на големиот настан беа крстени со името Наполеон што речиси преку ноќ влезе во мода. Од Кочани беа дојдени црномурестите свирачи на блех-оркестарот, што во рацете држеа фанфари порачани од странство заедно со знаменцата со ресички на кои беа напишани царските иницијали на “П1П”. На знак од секретарот на дворот, облечен во црвени хеланки и туника од вештачка свила купени пред неколку дена од

стоковната куќа “Прогрес”, свирачите од кочанскиот оркестар ги кренаа фанфарите и дувнаа во нив, најавувајќи го доаѓањето на Поле Први, кој дотеран во фрак со двете медаљи што како паднат борец ги доби дедо му, одеше нога пред нога, кимаше со главата и мигаше на сите страни, движејќи се низ шпалирот од присутните кон раскошнот престол од претставата “Кралот Иби” изваден од депото на националниот театар.

Пабло Пикасо: Арлекин, 1923

Во исто време секретарот на дворот излезе со перниче на кое стоеше круната на Иби изработена во работилницата за бутафории, и со крената глава и сериозен израз и манири што ги собра од црно-белите филмови со Лоренс Оливије, го чекаше Поле да пристигне до престолот. А Поле Први Поптоцев за кој веќе беше објавен и епитетот Велики, иако и самиот беше висок колку и корзиканскиот оригинал, фрлаше поздрав и намигања на сите страни, на поддржувачите што сега се преименуваа во Партија на царски просперитет, колку и на новите републиканци од опозицијата,

членовите на академијата, директорите на јавните претпријатија и на тајните служби, членовите на управни одбори кои беа членови на монархистичката партија, новопечени бизнисмени и други ројалисти од домашно производство, и стари што се препознаваа по широката наместена насмевка која се допрошири од додачувањето на свежо истренираната порака: “имам две добри дворски функции за вас”, а во себе ги одредуваше дворските места: “дворски шут” и “лев асистент на шутот”.

Оноре Домие: Прием на дворот на кралот Пето, карикатура од 25 август 1832

Така приказната завршува како нова национална бајка со комплетен хепиенд во кој фанфарите влечат на етно, секретарот на дворот се чеша нога од нога по црвените хеланки што му ги тераат влакната од нозете на контра, монархистичкото единство царува во салата и во земјата во која не постои опозиција туку само царска позиција, од време на време доминира цврцнатиот глас на царевоселскиот поп што гласно се фали дека сега е лесно да се крштреваат децата според името на новиов цар, ама кај беа другите попови кога тој прв во државава го крстил домашниот император со нецрковното име, додека на високиот покрив од клубот на депутатите прогласен за царска сала лебдат три сенки: на Коле што и да не беше искачен на плафонот, со оглед на крунисаниот син се чувствуваше како висок војвода од Царево село, на Цонка Поптоцева што вкипена како на свадбената фотографија мислеше дека има држење на кралица-мајка; и на кумот што на фалбите на попот оздола, ниша со глава, зашто само тој знае чија е заслугата за крстеното име на новиот цар.

Во таа атмосфера на славје, задоволство и намигања што меѓу поданиците лично и несебично ги испраќа, Поле Први свечено седнува на домашниот престол и додека од устата му се одвојува едно гласно и искрено "ооох!" како воздишка на олеснување, ја зема од перничето што дворскиот секретар во светликави хеланки му го подава заедно со реквизитата врз него и си ја става на главата бутафорната круна, фрлајќи му два ветувачки мига на секретарот на дворот, а три жмигања на благодарност упатува високо кон таванот на

депутатската сала, кон прозрачните претци искачени на плафонот.

Покрај нив, Поле Први Велики ги гледа иако ненаместени, своите официјални иницијали П1П и сликите од штотуку порачаниот личен царски грб на кој ќе стои приказ на Царево село, шапката на Бонапарта, една таксена марка како симбол на тешкото минато на татко му Коле Поптоцев, цицката на мајка му Цонка што го одгледала и подоила со царово/селско млеко и две очи, од кои едното ачик, отворено, а другото затворено, важно двете стокмени како за вечно намигање не само на овој, ами и на оној дел од светот.

АВТОР **Томислав Османли**

Збирка раскази „Каприча“ („Магор“, Скопје, 2009)

ТРЕТ МАКЕДОНСКИ ФЕСТИВАЛ ВО САД

Секоја година, за време на викендот после Американскиот Labor Day Holyday, Македонците од градот Columbus и Central Ohio, собрани околу Македонската Православна Катедрала „Успение на Пресвета Богородица“ го организираат Македонскиот Фестивал.

Овогодинешниот Трет Македонски Фестивал се поклопи со Денот на Независноста на

Република Македонија, на 7-8 Септември 2012.

Од година во година, Фестивалот привлекува сè повеќе и повеќе наши Македонци расеани по Американскиот Среден Запад, но забележително е зголеменото внимание и интерес и кај пошироката јавност на градот Columbus и Central Ohio. Повторно гостин на нашиот Фестивал беше и градоначалникот на Reynoldsburg, господинот Brad McLeod.

Веселата, опуштена и пријателска славеничка атмосфера, зачинета со посебностите на Македонската кујна, песна, оро секоја година придонесува да се воспостават лични познанства и почит со луѓе од соседните народи на Македонија со кои што инаку тешко се одржува комуникација заради заемните проблеми.

А Американците, пак неотоварени од истите, со задоволство, констатираат дека од сите етнички фестивали низ Central Ohio, храната на нашиот е највкусна, токму затоа што е домашна и некомерцијализирана до крајност. Неколку дена пред почетокот на Фестивалот, нашиот зограф, отец Theodore Jurewicz, доврши дел од фрекоживописот во припратата-нартексот на нашата црква. Во влезниот дел се опфатени сцени од црковната историја на Македонија и македонскиот народ од почетокот па сè до 1967 година, кога пред 45 години беше возобновена автокефалноста на Охридската Архиепископија во лицето на Македонската Православна Црква.

Како и на секој Фестивал досега, главна атракција на Фестивалот беше настапот на најмладите од Играорната група КУД „Македонски Танец“. Комитското оро ретко кого остави рамнодушен!

За многу години на Република Македонија!

ПОДГОТВИЛ:
ИПОЃАКОН **Ѓорѓи Ѓурчиновски**
Reynoldsburg (Columbus), Ohio

Графити ШТИП

АВГУСТ

Фотографии од неколку штипски графити, кои и покрај тоа што забот на времето ќе ги карактеризира како минливи, на страниците на ова списание ќе останат вечно.

ФОТО: Александар Стеванов

ИСТОРИЈА И СУШТИНА НА ВМРО (ОБЕДИНЕТА) МЕТОДИЈА ШАТОРОВ

“Основите на ВМРО (Обединета) се поставени во 1925 година. Но ВМРО (Обединета) не може да се разгледува изолирано, без врска со старото македонско национално револуционерно движење. Зашто таа е единствената наследничка на Гоцделчевата ВМРО, ги прифати и ги разви нејзиите идеи и ја продолжи вистинската револуционерна борба за национално и економско ослободување на македонскиот народ. Според тоа, корените на ВМРО (Обединета) треба да се бараат во епското македонско минато, кое ја започна епохата на македонската преродба и будење за слобода и независност на македонскиот народ.

2.

Македонското ослободително движење уште

на почетокот ја има својата самобитност. Тоа почна стихиски, како движење на македонските селани против нивното жестоко ограбување и угнетување од турските феудални бегови, султани и нивната администрација. Тоа беше движењето на македонските ајдуци, кои го изразуваа негодувањето и страстната желба на македонските исполичари и аргати. Кон негодувањето на селаните се додаде и огорченоста на занаетчиите... Во истото тоа време во Македонија почна да се создава индустријата... и така... се појави уште еден општествен фактор работништвото.

3.

...Во тие услови широко поле за дејност најдоа првоапостолите на македонската револуција Гоце Делчев, Арсов, Ѓорче Петров, Даме Груев,

Пере Тошев, Сандански, Васил Главинов и др., кои, инспирирани од слободољубивите идеи во странство, се вратија во татковината за да го организираат својот народ и да го поведат во револуционерна борба. Во 1895 г. во Македонија беше создаден првиот ЦК на ВМРО и таа за неколку години се претвори во вистинска народна револуционерна организација, која ги опфати широките маси (особено селските) и се здоби со неверојатна привлечност среде широките народни слоеви.

4.

Овој успех старата ВМРО го постигна благодарение на заштитата на аргатите и момоците што ја презедоа против експлоатацијата и насилството на беговите и чорбаџиите. Во тоа се состои длабоко народниот карактер на македонското националнореволуционерно движење уште од времето на Делчев-Сандански. Но старата ВМРО ги придоби на своја страна и ги раздвижи широките народни слоеви... уште и во името на еден свет идеал за македонскиот народ да има своја посебна македонска држава. Само прикриените врховисти, спроведувачите на бугарската завојувачка политика внатре во Организацијата, прифаќаа една автономија на Македонија како етапа кон нејзиното присоединување кон Бугарија. Вистинските претставници на македонскиот народ, првите негови револуционерни водачи во програмата на ВМРО ја фиксираа автономна Македонија како полесно остварлива парола со помошта на така наречените “големи сили”. Тоа беше една

заблуда. Но, без секакво сомнение е дека првоапсолитите на македонската револуција како свој краен идеал ја имаа самостојната македонска држава: “Слободна и независна Македонија со широки права на сиромасите од сите националности што ја населуваат” (Гоце Делчев). Со тоа се објаснува херојската и упорна борба на внатрешното македонско револуционерно движење, како против турското ропство, така и против освојувачките стремежи на Бугарија, Србија и Грција и против нивните агенти - врховистите. Како спротивност на воените планови и провокации на балканските држави за поделба на Македонија, старата ВМРО ја прифати масовната народнореволуционерна борба. “Ослободувањето на Македонија - вели Делчев е во внатрешното оружено востание, кој мисли поинаку, тој се лаже и себе си и другите”. На тој начин македонското национално ослободително движење, бранејќи ги својата самостојност и македонскиот народ од посеганјата на балканските освојувачи, застапа на антивоена, противврховистичка и револуционерна основа. Притоа, старата ВМРО беше национална, но не и шовинистичка организација. Таа водеше остра борба против шовинистите и се обидуваа да го обедини целиот македонски народ, сите националности што ја населуваат Македонија за заедничка борба против општиот угнетувач и ограбувач - турскиот воено-феудален апсолутизам. Борбата не се водеше против Турците воопшто, туку против оние владеечки општествени слоеви од турската нација, кои покрај ропството во Македонија, вршеа и политичко угнетување и

економско ограбување и на турските работни маси. Јас не ги мразам Османлиите како народ, туку нивниот систем на управување еве како Гоце Делчев го определуваше вистинскиот причинител на ропството во Македонија. Како револуционерни претставници на македонскиот народ, првите македонски дејци мразеа секаква реакција-тиранија и беа противници а монархијата. Во своите желби слободна Македонија тие си ја претставуваа во една демократска република според угледот на Швајцарија.

5.

Македонскиот народ, воспитуван во духот на тие идеи и систематски организиран и подготвуван за решителна борба со непријателот, на 20 јули ст. стил (1903 г.) (Илинден) се крена на масовно востание. Така тој со крвта на десетици илјади свои чедра ја напиша најсветлата страница на македонската историја - Илинденската епопеја. Но востанието однапред беше осудено на пропаст по вина на врховистите и нивните господари - бугарските управувачи на чело со царот Фердинанд. Врховниот комитет, составен во Софија претежно од офицери по наредба на дворецот, откако безуспешно се обидуваше (со посредство на ветувања и оружен притисок однадвор) да ја потчини на својата волја Македонската револуционерна организација, презеде нова тактика. Тој го испрати во Македонија својот член Борис Сарафов, и други врховисти како него, кои привидно се покајале и наводно ги прифатиле идеите на

централизмот со цел да навлезат во ВМРО, да ја преземат и врховизираат однатре. Користејќи ги доверливоста и привременото политичко потслизнување на Д. Груев, како и поддршката на прикриениот врховист Гарванов, Борис Сарафов се добра до ЦК на ВМРО. Во тоа време (крајот на 1902 и почетокот на 1903 год.) Делчев, Ѓорче Петров и др. истакнати македонски дејци се наоѓале надвор од Македонија, некои од нив во својство на членови на ЗП на Организацијата. Во тие околности беше донесено Солунското решение на 20-те делегати (повеќето одбрани приврзеници на Сарафов-Гарванов) за ИЗБРЗАНО востание - решение што беше потврдено на Смилевскиот конгрес раководен од Даме Груев. Востанието беше објавено ПРЕДВРЕМЕНО и покрај волјата на најистакнатите и далековидни македонски револуционери (Гоце Делчев, Ѓорче Петров, Јане Сандански, Пере Тошев, Димо Х. Димов, Чернопеев и др.) и раководено од Сарафов, Гарванов и привремено солидарниот со нив Даме Груев. Задачата што и ја поставија врховистите со провоцирање на неподготвено и ненавремено објавено востание беше да го компромитираат револуционерниот чин на борбата, народот да се разочара, да ја изгуби вербата во сопствените сили за да ги сврти своите надежи кон бугарската армија. Меѓутоа, народот не знаеше за тие намери на врховизираното раководство и тој се крена на оружена борба за свое ослободување. Народот се одзва на повикот за востание зашто раководството на неговата организација го покани, зашто долги години беше воспитуван

од таа Организација дека со сопствени или, преку масовно оружено востание ќе се избори за своето економско и национално ослободување. Не е виновен народот дека во раководството на ВМРО преовладаа врховистички елементи. Затоа Илинденското востание не е врховистичко туку е народно дело и се водеше под знамето на централизмот. Централистите, иако беа противници на едно избрзано и неподготвено востание, иако Солунското решение на 20-мина го прогласија за безумие, кое ќе има страшни последици за народот поради неговото сигурно пропаѓање, штом народот се крена, тие заедно со него храбро се фрлија во првите редови на започнатата борба како вистински народни револуционери. Илинденското востание пропадна, жртвите и опустошувањата од разбеснетата турска реакција беа големи. Во тој однос врховистите можеа да триумфираат. Но спротивно на нивните очекувања, Илинденската епопеја и ден - денес ги инспирира македонските маси. Со Илинден се гордее македонскиот народ и во него тој го гледа единствениот пат кон македонската слобода.

6.

Народнореволюционерната теорија и практика на внатрешното македонско ослободително движење најде исто толку сјајна примена во времето на Младотурската револуција и Хуриетот во 1908 год. Серскиот, Струмичкиот и Солунскиот револуционерен округ на чело со Сандански, Чернопеев и Апостол-војвода, кои ја

претставуваа внатрешноста како опозиција на врховизираниот ЦК на ВМРО, зедаа (заедно со младотурците) живо учество во таа демократска револуција... Тие го поддржаа младотурскиот преврат и излегоа со своја платформа на барања што одговараа на економските, културните и политичките интереси на македонските селани, занаетчи и работници. Тие не се откажаа да ги искористат хуриетските услови за широка и масовна легална борба за извојување на тие барања на патот за целосно ослободување на Македонија. Поради тоа македонскиот народ испрати во турскиот Парламент свои претставници... Јане Сандански застапа на чело на една македонска револуционерна армија и заедно со турските револуционерни полкови од Македонија тргна кон турската претстолина, благодарение на што реакцијата, беше уништена. Но младотурците... се покажаа недоследни, колебливи и крајно ограничени револуционери. Тие не ја укинаа монархијата... тие не ги укинаа привилегиите на турската нација... тие не му дадоа на македонскиот народ национална и економска слобода, туку се ограничија на тоа да му дадат само некои политички права (право да избираат и да бидат избрани во Парламентот и др.)... Таков беше курсот на Сандански и на сите други што им остана верни на принципите на внатрешноста. Но и сега врховистите не задоцнија да ја изиграат својата злобна улога... Нивен курс беше да продолжат да ги форсираат четничките напади и терористичките провокации во Македонија со цел да предизвикаат масовно преследување на народот од турската власт... да го

компромитираат Хуриетот и со сето тоа да создадат преседан за војна на Бугарија и другите балкански држави против Турција за да се изврши поделба на Македонија...Овој антимакедонски курс го даваа неговите членови на врховизираниот ЦК на ВМРО -Тодор Александров и Александар Протогеров, кои и останаа верни на бугарската империјалистичка политика и во текот на светската војна и по неа. Тие, заедно со бугарските управувачи се главните виновници за новото, уште поцрно ропство на Македонија, расцепкана, угнетувана и разурната од софиските, белградските и атинските освојувачи.

7.

По сите несреќи кај македонскиот народ испарија илузиите што му ги создаваа врховистите за некакво “ослободување” кое ќе дошло од Бугарија и од другите балкански држави. Во тоа се состоеше првиот голем чекор на врховизмот. Така беа создадени новите големи можности за обновување на старата ВМРО, за создавање на едно ново единствено и масовно движење... Добар почеток во таа насока беше создавањето во 1919 год. на Привременото претставништво на чело со Ѓорче Петров и Димо Х. Димов, Павел Христов, Христо Јанков и др. Тоа ги обединуваше револуционерните антиврховистички сили на борбената Македонија, без оглед на нивната партиска припадност. Меѓутоа, тогаш револуционерната партија на работниците уште не се беше ослободила од погрешното третирање на националното прашање.... Тогаш

партијата на револуционерниот пролетеријат сметаше дека националните движења го изживеале времето, дека влечат назад кон капитализмот во времето кога живееме во ерата на пролетерската револуција за социјализам. Таа тогаш не го сфаќаше длабоко народниот карактер на националните движења во епохата на империјализмот како движења на национално угнетените и колонијално експлоатираните селани, кои преставуваат природен сојузник на проле-таријатот за заедничка борба против истиот непријател - империјализмот. Таа ги потценуваше националните чувства на поробениот македонски народ и прескокнуваше цела една етапа во неговата борба, борбата за национално (демократско) ослободување, повикувајќи ги македонските маси да се борат директно за советска власт и социјализам, во кој ќе биде решено и националното прашање. Следејќи таква политика за националното прашање, револуционерната партија на работниците го негираше македонското националнореволуционерно движење кое се обновуваше, го извлече својот член Димо Х. Димов од Привременото претставништво и на чело со него го создаде Емигрантскиот комунистички сојуз, кој опфаќаше само еден тесен круг Македонци-членови на Комунистичката партија. Широките народни маси останаа надвор од него, уште повеќе и поради тоа што тој сојуз беше имено емигрантски и ги исклучуваше национално угнетените маси во Македонија под бугарска власт. Неподдржано... Привременото претставништво наскоро беше расформирано.

Поради истата причина, Федеративната македонска национална организација, создадена подоцна, не можеше да се претвори во силна, масовна и чисто револуционерна организација.

8.

Целата оваа слабост и расцепканост на револуционерните македонски сили ја искористи реакцијата. Под влијанието на така наречениот “црн блок”, Т. Александров и Ал. Протогеров ја обновија ВМРО и си ставија маска на автономисти за да ги привлечат кон себе националните македонски маси со цел да ги фрлат на помош на фашизмот против револуционерниот бран што се подигаше во Петричкиот крај и во внатрешноста на Бугарија. Така ВМРО повторно падна во врховистички раце и беше искористена при извршувањето на военофашистичкиот реверт во 1923 година и за задушување на селските востанија против превратот, како и на општото востание на работниците и селаните во септември истата година. Но во редовите на обновената од врховистите ВМРО имаше многу дејци и членови, кои стапија во неа со искрена намера вистински да се борат за ослободување на Македонија. Сите тие луѓе не можеа да не бидат огорчени од претворањето на организацијата во џандар-чувар на фашизмот и целат на работниците и селаните во Бугарија и во самата Македонија под бугарска власт. Поради таа причина во ВМРО и во масовните емигрантски организации беше создадена една опозиција којашто растеше и се засилуваше (во

Илинденската организација зеде целосна надмоќност заедно со нејзиното раководно тело и со редакцијата на в. “Илинден”). Опозицијата бараше обединување сите македонски сили врз антиврховистичка база и се ориентираше спрема единствениот анти-империјалистички, антифашистички фронт. Револуционерната опозиција се здоби со особено голема сила во 1924 година, кога Комунистичката партија го корегираше својот однос кон националното прашање и македонските комунисти зеда активно учество во македонското национално движење заради успех на македонската ослободителна кауза. Револуционерната опозиција стана уште посилна кога во истата (1924) година владата на Ал. Цанков, кој беше испалашен од бурниот пораст на македонското ослободително движење и за да создаде почва за зближување со српската влада, почнува да ги спречува и да ги преследува македонскиот печат и македонската масовна и јавна дејност. Сето ова го натера Т. Александров и Ал. Протогеров да се согласат со третиот член на ЦК на ВМРО - Петар Чаулев за потпишување на историскиот Виенски манифест. Во Манифестот беа поставени принципите на новата ориентација за започнување на една вистинска револуционерна борба во сојуз со сите револуционерни фактори на Балканот против балканските империјалисти за слободна и независна Македонија. Тоа беше новата програма на македонското национално-ослободително движење, кое за општата борба ги обедини сите револуционерни македонски сили и внесе освежувачка струја, создаде голем

борбен ентузијазам кај македонскиот народ и македонската емиграција. Во тоа беше залогот на успехот на македонското дело.

9.

Под силниот ритисок на бугарските управувачки сфери Т. Александров и Ал. Протогеров срамно се откажаа од Манифестот и пак се вратија во служба на бугарските империјалисти. Но поради ова, Виенскиот манифест не го изгуби своето значење. Тој остана и понатаму да биде основа за обединување на сите македонски револуционерни сили во една единствена внатрешна македонска национално револуционерна организација. Во 1925 година беа поставени основите на ваквата организација наречена ВМРО (обединета), која ги вклучи во своите редови старите централисти и илинденци, федералистите, левицата од автономистиската организација, македонските комунисти од младото македонско поколение. Така македонскиот народ го најде својот нов револуционерен раководител во вобата за независност во новите услови.

10.

Како единствена наследничка на Делчевата ВМРО новата ВМРО (обединета) ги прифати од првата сите револуционерни принципи и позитивни својства во кои се воспитуваа македонските маси. (ВМРО (Обединета) со гордост го носи револуционерното наследство од славното македонско минато, чии главни

водачи и херои беа Делчев, Сандански, Ѓорче Петров, Пере Тошев, Чернопеев и Димо Х. Димов.) Но, за да може достоинствено да го продолжи делото на првоапостолите на македонската револуција, ВМРО (Обединета) требаше да извлече поука од преживеаните настани и соодветно со новите услови, во кои е поставен македонскиот народ да робува и да се бори, да ги отстрани грешките од минатото и да дополни и да ги развие идеологијата и практиката на старото македонско движење.

Во врска со основното прашање за националноста на Македонците, старата ВМРО имаше нејасни погледи и паѓаше во противречности. Таа го признаваше и, како трн во очите на врховистите, го истакнуваше постоењето на македонскиот народ во самостојната географска и економска целина на Македонија, која ги има сите права да се оддели во независна држава. Но, истовремено во старата ВМРО надвладуваше погрешното убедување дека македонските Словени се Бугари. Во тоа се крие причината зошто таа не можеше до крај да ја издржи борбата против врховизмот и бугарската освојувачка политика спрема Македо-нија. Во старата ВМРО преовладуваше мислењето дека самостојната борба на македонскиот народ за македонска држава е диктирано од маневриски политички причини: не поради тоа дека Македонија не е бугарска па не треба да се припои кон Бугарија, туку другите заинтересирани држави не би дозволиле такво припојување. Ваквото во основа неточно становиште ги натера скоро сите македонски револуционери да станат

доброволци во бугарската армија за време на балканската војна против Турција - една капитална грешка со катастрофални последици за македонскиот народ. Основната причина за тој историски погрешен чекор се крие во најголемата штета што врховизмот и бугарската освојувачка политика и ја нанесоа на македонската кауза со насадувањето на бугарштината во Македонија и привременото засенување на самостојното национално чувство кај Македонецот. ВМРО (Обединета) не можеше да не извлече поука од таа погубна грешка во македонското минато. Таа не можеше да не им извика гласно на бугарскиот и на балканскиот империјализам: долу крвавите шепа од Македонија! Таа не можеше да не почне борба за зачувување на Македонците од асимилација и за подигање на самостојната македонска национална свест, дека Македонците не се Срби или Грци, ниту пак Бугари, а се одделна нација. Истовремено и имено во тоа ВМРО (Обединета) постави солидна база на македонското ослободително движење за непрекината и аргументирана борба за слободна и независна македонска држава. Во тој однос таа не само што ја корегира и дополни старата ВМРО, но и ги продолжи заветите на Делчев, Арсов, Теодосиј Скопски и др., кои тежнеле и работеа на создавање македонска национална литература, самостојни македонски училишта и автокефална македонска црква. ВМРО (Обединета) го продолжи делото на македонскиот весник "Лоза" што излегуваше во 80-те години на минатиот век, кој беше пишуван на македонски јазик, за постоењето на

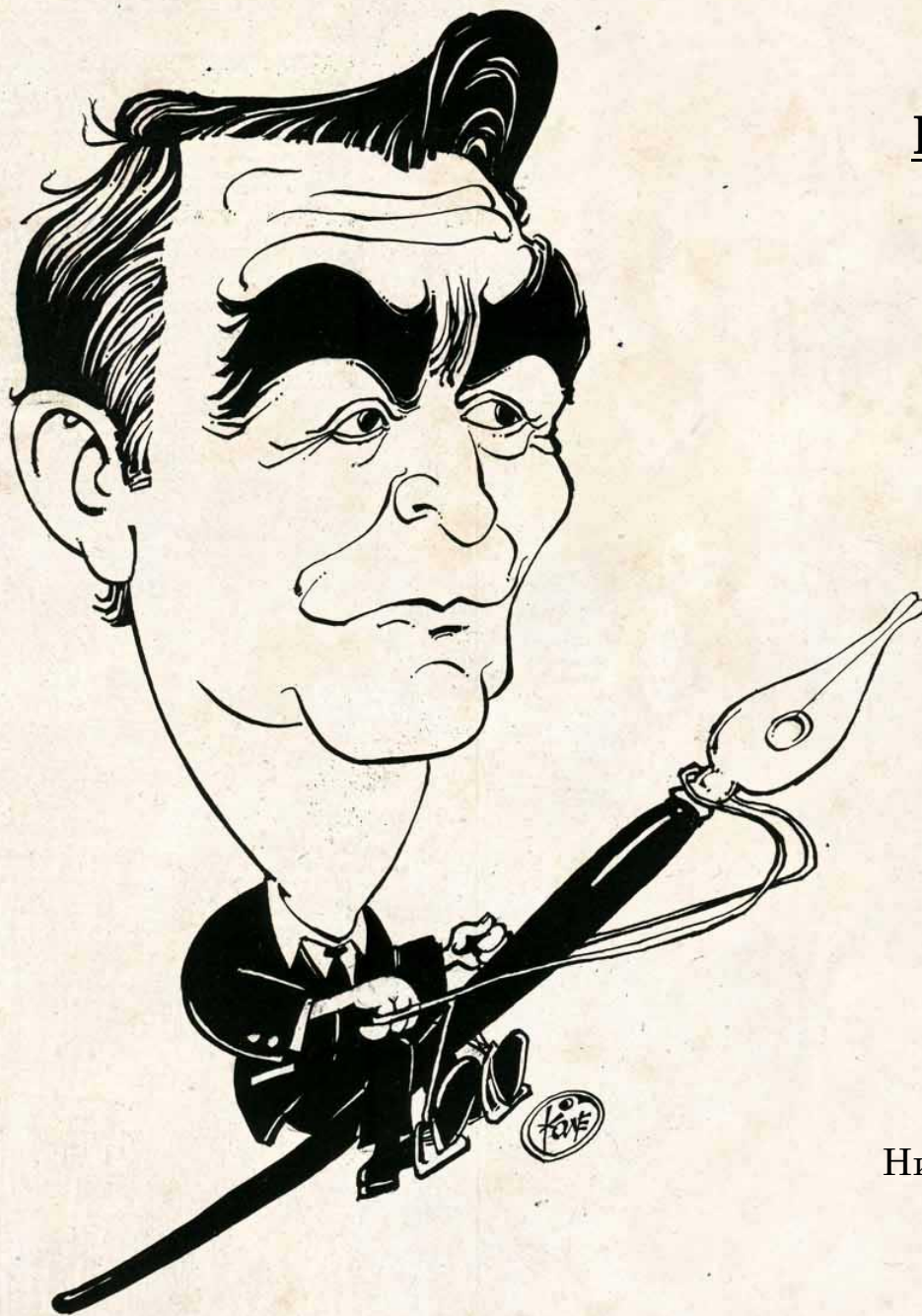
самостојната македонска националност и се залагаше за независна македонска држава."

ДАРМ, фонд: РСВР (прием од 1979 год.), кут.1,
ВМРО (об.), бр. 24

"Историјата и суштината на ВМРО (Обединета)",
поднесен на Обласната конференција на ВМРО
(Об) за Пиринскиот дел на Македонија од 1926
година

УРЕДИЛ: Благојче Андонов

АЦО ШОПОВ
КАРИКАТУРА

Никола Ангелкоски

СВЕТОТ НА БРОМО

BROMOSWORLD.BLOGSPOT.COM

Владо Јаневски

ИНТЕРВЈУ СО ДИРЕКТОРОТ НА ИСК ПРИЛЕП

Д-Р ЕЛИ ЛУЧЕСКА

Интервју со д – р Ели Луческа, виш научен соработник и директор на ИСК – Прилеп

1. Која е основната функција на Институтот за старословенска култура?

Јавната научна установа Институт за старословенска култура – Прилеп е основана на 15. јули 1979 година со одлука на Собранието на општата самоуправна заедница на научните дејности, Скопје, но, својата работа ја започнува една година подоцна, на 1. јули 1980 година.

Основната научноистражувачка дејност е од областа на општествените и хуманистичките науки, во насока на мултидисциплинарно проучување на културната историја на македонскиот народ, во контекст на целокупното културно – историско милје од

антиката до денес. Во неговото досегашно постоење Институтот успеа да обезбеди: репрезентативна, систематизирана граѓа од истражувањата на планот на археологијата, историјата на уметност, историјата, лингвистиката, како и етнологијата и фолклорот.

Основна задача и цел на нашата високонаучна институција е проширување на сознанијата за нашето културно – историско наследство, односно, според Статутот и Законот за научно – истражувачка дејност, собирање, систематизација, научна обработка, презентација и публикација на целокупната граѓа за историскиот и културниот идентитет на македонскиот народ; организирање и изведување истражувања од областа на етногенезата на македонскиот народ, како и

истражувања на фазите на развој на неговата култура; организирање и изведување истражувања од областа на историските науки (средновековна историја, византологија и национална историја на средниот век); археологијата (средновековна археологија и историја на археологијата); науката за јазикот – лингвистиката (македонистика, славистика и ономастика); историјата на уметност (средновековна византиска уметност, средновековна национална уметност и национална уметност од турскиот период); етнологијата и етногенезата (етнологија на Македонија и фолклористика); следење на научните достигнувања во земјата и во странство од областите во кои врши научноистражувачка дејност; организирање симпозиуми, научни собири, конференции, советувања, предавања и слично во земјата и во странство; градење на специјализирани кадри од повеќе научни подрачја и афирмација на научната мисла на Македонија во европски и светски размери. Би сакала особено да потенцирам дека мултидисциплинарниот пристап во научноистражувачката работа, за разлика од другите Институты во Македонија со предзнак „од висок национален интерес“, на некој начин, му дава на Институтот нијанса на посебност и комплексност во заокружувањето и дефинирањето на поставените прашања или проблеми во истражувањата од соодветните области.

2. Кои проекти ги има изработено институтот и кои се вашите идни проекти кои би сакале да ги остварите?

Во своето 32 годишно постоење Институтот има реализирано над 50 проекти, најголемиот дел од нив повеќегодишни, што значи станува збор за сериозни, фундаментални проекти, кои осветлиле голем број на прашања од областа на археологијата – културно и хронолошко документирање и датирање на материјалните остатоци од локалитетите Маркови Кули, Градиште кај с. Дебреште, Манастир, Мариово, потоа идентификација на најстарите старохристијански центри во Македонија, убикација на средновековна Битола; од областа на науката за јазикот како позначајни би ги издвоила документарните споменици за историјата на Македонија, обработени од палеографско – лингвистички и дипломатско – политички аспект, како и македонските средновековни ракописи и книжевната продукција на манастирот Трескавец; од областа на историјата на уметност има поголем број на проекти поврзани со сакралните објекти (цркви и манастири) во Македонија кои имаат значајна улога во националната култура и уметност - систематски истражени во однос на архитектура, воспоставена хронологија и ликовна топографија; од областа на етнологијата и фолклорот – проблемите на генезата на митолошките и демонолошките претстави, речникот на народната митологија на Македонците, претставите за рајот и пеколот кај Македонците и Албанците, но како раритетен би го издвоила проектот „Јозеф Обрембски – еден од најистакнатите странски истражувачи на народната култура на Македонците“, зашто овој полски етносоциолог е можеби првиот странски научник досега кој

прв ги видел и забележал посебностите на македонската нација и стремежот на создавање на македонската држава во периодот меѓу двете светски војни; и од областа на историските науки, иако со скромни три проекти, расветлени се пооделни историско – антрополошки прашања и историски настани од средниот век на територијата на Македонија, а во тој контекст и „Кралството на Словените“ од дубровчанецот Мавро Орбини, чие дело има придонес кон расветлувањата на податоците за Македонија и за македонскиот етнос во средновековието.

Тековните проекти на коишто се работи и за кои се чека на финансиски средства за да се сублимираат резултатите добиени од теренските истражувања и аналитичките размисли на предметната истражувана област се следниве:

Проекти финансирани од МОН:

1. Споменици на фрескоживописот од поствизантискиот период и времето на преродбата на Македонија во Пелагониската Епархија;
2. Средновековната книжевна продукција на манастирскиот комплекс Трескавец кај Прилеп;
3. Доцноантички средновековни населби во Пелагонија, Мариово и Порече;
4. Народната медицина кај Македонците;
5. Барбарските наезди на римско-romeјските балкански предели во периодот од 3. до 7. век;
6. Светите мошти на територијата на Македонија;

7. Ареопагетиките на Псевдо Дионисиј во византиската и словенската книжевна традиција.

3. Со какви археолошки наоди располага вашиот институт за животот на словените во Македонија?

Што се однесува до археолошките наоди со кои располага Институтот за животот, на така спорните во целокупната јавност, Словени во Македонија, би се повикала на монографијата на основачот на Институцијата Бошко Бабиќ „Материјалната култура на македонските Словени во светлината на археолошките истражувања во Прилеп“ (1986), за која, мора искрено да признам дека е пишувана во време на силен пансловенизам на нашиве простори, поради што, всушност, и нашата Институција го добива и своето име (јавноста смета дека ние исклучиво се занимаваме со старословенска култура, која е можно да се дефинира само периодично 9. – 11. век и тоа во контекст на науката за јазикот, но вистината е сосема друга, како што може да се види од претходните одговори - основните истражувања се исклучиво поврзани со севкупниот културен и историски идентитет на македонскиот народ. Всушност, денес и немаме вработен научен работник кој е специјалист за старословенската култура - иронично зар не?! Колку и дали, од страна на д – р Бошко Бабиќ и полскиот академик Витолд Хенсел, пронајдените археолошки наоди на локалитетите во Прилеп и прилепско, правилно се синхронизирани со останатите словенски наоди од Балканот и

многу пошироко од Централна и Источна Европа, ќе оставам да одговарат на покомпетентните од мене, односно на колегите – археолози кон кои упатувам повик да го посетат нашиот Институт и богатото археолошко депо во кое се наоѓаат артефактите од досегашните археолошки истражувања на Институтот.

4. Што точно значи поимот „словенски“?

Кога ќе ги прочитате одговорите на прашањата ќе видите дека ние не сме специјализирани само за словенската култура, останато е името на Институтот како наследство, би рекла. Јас лично сметам дека поимот „словенски“ треба да го користиме како цивилизациска придобивка, чии што носители сме ние – Македонците и тоа најповеќе од аспект на јазичен идентитет и писменост, како света заоставшина на кирило – методиевите и климентово – наумовите дела. Образложение – до денес, историската и другите сродни науки, сè уште немаат дадено конкретен одговор дали Словените и имињата под кои се споменуваат во целокупната историографија се географски, етнички или можеби племенски. За различните толкувања и називи на овој поим, во нашата и светската наука, би Ве упатила на монографијата на Соња Зоговиќ „Етничките заедници во Македонија до крајот на раниот среден век“ (2001 г.), која е наше издание.

5. Постои ли научна основа за поделбата на словенски Македонци и антички Македонци денес?

Апсолутно не, зашто словенски и антички Македонци како етноси не постојат. Можеме да говориме за Македонците во античкиот период или за Словените во Македонија.

6. Што мислите за хипотезите дека преселба на Словените е од територијата на Дунав и каква била бројноста односно масовноста на таа преселба, односно колку истата влијаела врз староседелците на овие простори?

За првиот дел од прашањето не се чувствувам компетентна да дадам каков и да било одговор, зашто етногенетските и миграционите движења на Словените не се предмет на моја научна опсервација. Повеќе би се задржала околу вториот дел, иако, искрено сметам дека не постои научник кој со стопроцентна сигурност би можел да одговори на ова прашање, можеби со исклучок на оние кои ја застапуваат тезата за словенското потекло на денешните Македонци. Јас не припаѓам на таа категорија

научни работници, од едноставна причина што не го прифаќам фактот дека од научно докажаната македонска хегемонија во античкиот период, древните Македонци во римскиот период наводно ја изгубиле етничката свест и се романизирале до тој степен што останал само етниконот Македон, но како ознака за територијалната припадност.

Во оваа насока би се повикала на двајца истакнати научни работници – Ф. Папазоглу и М. Бошкоски. Имено, Ф. Папазоглу говорејќи за територијално – административните поделби на Македонија во време на римското владеење забележува дека во основните извори за Македонија во овој период (2. век до средина на 7. Век, кога веќе започнало мигрирањето на Словените кон Балканот, вниманието единствено е насочено кон географско – територијалните елементи, со потполно отсуство за општествено – социјалните и културните прилики во животот на Македонците. Но, дека името Македонија и Македонци континуирано опстојува низ целиот средновековен период, ни потврдува М. Бошкоски во својата монографија „Имињата Македонија и Македонци во средновековните извори“ (2003), како и во другите негови трудови од кои може да се заклучи дека меѓусебното влијание меѓу староседелците и Словените бил долготраен процес од кој најнапред произлегла христијанизацијата на Словените, наметнување на името на Македонија за територијата која ја населиле Словените, а потоа постепено низ средниот век и името Македонци за жителите кои ја

населувале територијата. Всушност да бидам поконкретна, но од аспект на она што е моја потесна специјалност – историјата на религиите. Н. Чаусидис, како и други автори, потенцираат дека Ромејската држава не се стремела новодојдените Словени да ги претвори во браќа по род - Ромеи, туку во браќа по вера - христијани. Притоа наведуваат дека утврдувањето на христијанскиот култ и светоглед одело доста бавно поради нивниот самостоен живот во склавиниите, што придонело долго време да ја чуваат својата политеистичка вера. Точно тука се отвора мојата голема дилема – која е таа политеистичка вера, какви докази имаме за нејзиното постоење – записи, артефакти, писмено и усно народно творештво и сл. Досегашните истражувања ме доведоа до заклучокот дека за нивната вера на територијата на Македонија, речиси и да нема никакви пишани и материјални наоди, ако ги исклучиме пронајдените два – три амулети кои имаат религиска функција.

Така, освен споменатиот податок на ромејскиот хроничар Прокопиј Кесариски (6. век) за верувањето на Словените и Антите во еден бог – господар на молњата и почитувањето на реките и нимфите, сите останати податоци за македонските простори денес се сè уште спорни во научната јавност. И тоа не само во нашата наука, туку и во странската, и тука би го цитирала српскиот истражувач Д. Драгојловиќ, кој занимавајќи се со оваа проблематика, на многу јасен и недвосмислен начин нагласува: „Истражувањата на прасловенското и

словенското паганско, верско и духовно, наследство е крунисано со бројни посебни и целосни расправи, но со скромни и противречни резултати, чијашто веродостојност е докажувана со примамливи хипотези исполнети со произволни досетувања и неаргументирани претпоставки.“ Сосема оправдано, би рекле, зашто за разлика од античкиот период за кој веќе формираме некаква претстава за многубожечката религија на древните Македонци, тука мора да ја споменам пионерската, истражувачка работа на Н. Проева, и тоа врз основа на силни археолошки и пишани аргументи, за словенскиот пантеон не само што немаме запишани извори, туку и нивните имиња не се сочувани во колективната меморија на македонскиот народ.

Истражувачите се потпираат најмногу на топонимијата (Перун, Перен, перуника), и, иако и јас самата пред неколку години се обидував да ја докажам тезата дека и едно, единствено обележје може да биде значаен доказ за поврзаноста на различните и оддалечените заедници и култури, денес, во насока на Вашето прашање, сè повеќе сум на мислење дека без конкретни археолошки докази, зашто археологијата е корегограф на историјата, не можеме да ја потврдиме тезата за преплавеноста на Балканот од страна на Словените, а без такви докази, вклучително и пишани документи, не можеме да направиме и реконструкција на нивниот божествен пантеон. И самите археолози, иако доста срамежливо и задскријано, потврдуваат дека не знаат да ги

препознаваат словенските артефакти, во таа смисла и оние кои имаат религиска функција со оправдување дека ги кремирале починатите, а нивните светилишта ги правеле од дрвен материјал кој подлегнал на забот на времето!?! Се прашувам – како тоа, ги препознаваат античките, византиските, но не и словенските - дали тоа значи дека ги нема, односно постојните неколку археолошки наоди не одат во прилог на тезата за бројноста на заддунавските Словени на територијата на Македонија.

На крајот можеме да заклучиме со една единствена реченица - иако големо, ова словенско прашање ќе остане загонетно уште многу, многу десетлетија, поради чувствителниот недостаток од историски, јазични и пред сè, археолошки факти.

На терен 2010 г. во Беранци, битолско

7. Деновие не стивнуваат реакциите поради

изложбата на средновековни ракописи кои ќе бидат изложени во Кралскиот музеј на Мариемонт во Морланвелтс, Белгија во рамките на изложбата „Илјада години писмена традиција во Македонија.“ Кој е ставот на институтот за ова?

За ова прашање би се повикала на стручните забелешки на мојата колешка д – р Виолета Крстеска, научен советник во Одделението за наука за јазикот на Институтот, чија потесна специјалност е македонистиката, односно историјата на јазикот. Нејзините забелешки Ви ги пренесувам во целост: „Во врска со веќе баналната „врева“ од соседна Бугарија која го содржи историското негирање и асимилаторски став кон македонскиот јазик, култура и традиција, во било која прилика, а најново со Изложбата на македонски средновековни ракописи во Кралскиот музеј во Белгија, мојата реакција (после долгото двоумење околу нејзината бесмисленост) како научен работник од областа на македонистиката, а и како човек кој живее во цивилизирана, обединета Европа од 21-от век, би била многу концизно информативна.

Докажана, зациментирана вистина, аксиома е дека во основата на старословенскиот јазик лежи говорот на македонските Словени од околината на Солун, од втората половина на 9-от век, на кој Браќата свв. Кирил и Методиј, составувајќи ја првата словенска азбука го преведоа Светото писмо и други богослужбени книги (Псалтирот, Апосолот итн.), а со тоа ја започнаа и најраната христијанизација на овие

простори. Нивни автографи не се останати, но затоа останати се нивните преписи кои датираат од крајот на 10 – от и 11 – от век. Славистичките истражувања (почнуваат од крајот на 18. и почеток на 19. век со зачетникот, чехот Јозеф Добровски, а понатаму и другите еминентни слависти како Ватрослав Јагич, Ватрослав Облак итн., итн.) базирани врз прецизна научно – компаративна методологија која ги опфаќа палеографско – ортографските (формите на буквите, материјалот врз кои се пишувани, украсните елементи на нив или орнаментиката, интерпункциските знаци итн.) и јазичните (фонетско – фонолошките, морфо – синтаксичките, лексичките како и семантичките) карактеристики на ракописот, скоро, математички ја утврдуваат старината на ракописот, т.е. неговото датирање, неговата територијална припадност и неговиот јазичен дијасистем (веќе уште кон крајот на 11. век стануваат сè повидливи локалните јазични разлики, наречени редакции или рецензии, на старословенскиот јазик, понатаму црковнословенскиот јазик).

Сите овие елементи на средновековните ракописи ги создавале книжевните центри препознатливи по своите специфичности (Охридско – Преспанскиот – најстар, Кратовско – Лесновскиот, Централно – македонскиот со скрипториумите како Слеченскиот, Трескавечкиот, Топличкиот итн. итн.), а со тоа јасно се издвојувала македонската јазична редакција на старо/црковнословенскиот јазик, од другите словенски редакции (српската, бугарската, руската, хрватската итн.). Така,

мноштво македонски средновековни ракописи како глаголични (Зографско ев., Мариинското четвороевангелие, Синајскиот псалтир, Синајскиот еухологиј, Асемановото ев., Охридските ливчиња итн., итн.) така кирилични (Зографските ливчиња, Македонското кирилско ливче, Битолските листови, Добромировото евангелие, Битолскиот триод, Слеченскиот апостол, Радомировото евангелие, Охридскиот апостол, Григоровичевото евангелие итн.итн.) според веќе споменатата методологија за потеклото на старите ракописи се научно потврдени дека ја афирмираат македонската редакција на црковнословенскиот јазик, т.е. негување на глаголското писмо, богата орнаментика, доминација на големиот ер или вокализација на силните ерови, мешање на носовките, употреба на групите шт, жд итн.итн.

Конференција во Самоков 2011

Во славистичката наука, посебно периодот на средновековната словенска писменост, е толку прецизно истражена и научно е потврдена

јазичната припадност на ракописот, така што сите понатамошни негирања и малверзации со оваа света материја зборуваат за нечие сè уште нецивилизирано, декадентно и крајно

ифрустрирано однесување, за кое не вреди да се коментира. А, кому му се случува тоа денес, самиот нека се препознае.“

8. Од неодамна вашиот институт се грижи и за духовните богатства во Македонија. Како се одвива архивирањето и промоцијата на тој дел од македонската историја ?

На наше големо задоволство во 2010 г. Институтот стана овластен субјект за заштита на нематеријалното (духовно) културно наследство – фолклор и јазик, решение кое ни го додели Министерството за култура на РМ., што секако говори за високата стручност и компетентност на вработениот научен кадар.

Од тој период до денес имаме изработено вкупно 12 елаборати, со кои предлагаме да се стават под заштита и прогласат за културно наследство поголем број на културни добра кои сè уште се практикуваат во нивната автентична, изворна состојба како на пр. Водици во с. Беранци, Битолско и во с. Битуше, Долна Река, потоа славите Голем Петок во Варош, Прилеп, с. Крстец, Прилепско и Св. Троица помеѓу с. Црешнево и с. Белица, велигденската игра „Кули“ во Македонски Брод, Тодорица во с. Виничани, Велешко, Џаламарите во с. Бегнеште, Кавадаречко, Коледето и Свончарскиот занает во Битола, но и оние културни добра кои сè

уште се практикуваат, но кои постепено ги губат пооделните обредни елементи и имаат потреба од итна ревитализација, како на пр. обичајот Иванка во Ресен или Лазаревата сабота во Горна Преспа.

Што се однесува до нивната промоција направени се првите чекори за заштита на пр. на празникот „Св. Четириесет маченици“ во Штип на листата на Унеско, а конкретно, нашата Институција, оваа година дел од нив, преку етно-филмови, етно-фото изложби, како и постер – предавања на студенти и конференции ги презентираше во Познањ, Р. Полска при што беше пројавен голем интерес, поради што имаме покана и следната година да одржиме не само предавања, тука и етно-културолошки работилници на Институтот за славистичка филологија, Ун. „Адам Мицкјиевиќ“ каде од година во година сè повеќе се зголемува интересот за македонистиката, а благодарение на нас, и за етнологијата и фолклорот на Македонците.

9. Дали вашата издавачка дејност, го зголеми интересот кај македонската јавност за вашиот институт?

Од моето доаѓање како раководител на Институцијата во 2009 г. можам нескриено да се пофалам дека Институтот ги отвори широко вратите, и тоа не само за студентите, магистрантите и докторантите, туку и за сите вљубеници во македонската културна историја и традиција. Доколку ги изоставиме научните работници од другите институции,

високообразовни установи и музеи со кои имаме континуирана размена, останатиот дел од македонската јавност, во најголемиот број на случаи, за изданијата од Институтот се информира преку нашата веб страна која на мое големо изненадување е доста посетена. Иако Министерството за образование и наука на РМ, последниве три години не финансира никакво издаваштво, сепак речиси за сите изданија до 2010 г. постои голем интерес, а доказ за тоа е што денес истите се наоѓаат во поголемиот број на домашни библиотеки и тоа не само во Македонија, туку и во странство. Но, не можам, а да не забележам дека на ова прашање можеби Вие би можеле да дадете покомпетентен одговор.

10. Каква е соработката со странските институти?

Поради ограниченоста на финансиските средства, всушност нефинансирањето на МОН на меѓународни проекти, конференции, студентски престои, издаваштво и т.н. (и покрај објавените конкурси) од година во година изостануваат конкретни активности поврзани со сродните Институти во странство. Но, сепак, со големиот ентузијазам и несебичната поддршка од страна на пооделни странски Институции успеваме да ги презентираме најновите истражувања кои расветлуваат поголем број на прашања поврзани со етнокултурниот идентитет на македонскиот народ. Во таа насока, на полето на меѓународната соработка, особено би го потенцирала, веќе споменатиот, Институт за славистичка филологија на

Универзитетот „Адам Мицкјевиќ“ од Познањ, Полска со кого, за само две години, имаме реализирано две меѓународни конференции во Самоков, Македонија, престој на професорите и студентите во нашата Институција, заеднички теренски истражувања во Македонија, публикување наши трудови во нивни изданија, моментално работиме на апликација за заеднички проект во Р. Полска, кој се однесува на писмената култура во Македонија, каде што фундаменталните извори се старопечатените изданија и ракописи кои ги поседува нашата Институција, држиме предавања на нивни студенти поврзани, пред сè, со македонската културна традиција и фолклор итн.

Слична соработка започнавме и со Институтот за фолклор од Софија, Р. Бугарија, со кого во 2010 година конкуриравме за заеднички проект кој се однесува на култот на христијанските светци од двете страни на границата и за кој од бугарска страна веќе е спремен буџетот и се испланирани активностите за негова реализација, но не и од наша страна, бидејќи, сè уште, чекаме на позитивен одговор од МОН.

Македонска ризница ја користи оваа прилика во интерес на научната и пошироката јавност да го приложи списокот на објавени дела и реализирани проекти на Институтот за Старословенска култура, како и да се заблагодари на д – р Ели Луческа за соработката со нашето списание.

1. МОНОГРАФИИ

АРХЕОЛОГИЈА

1. Бабиќ, Бошко 1986: Материјалната култура на Македонските Словени во светлината на археолошките истражувања во Прилеп. Прилеп: ИСК – Прилеп.
2. Алексова, Блага 1989: Епископијата на Брегалница. Прилеп: ИСК – Прилеп.
3. Алексова, Блага 1997: Loca Sanctorum Macedoniae. The Cult of Martyrs in Macedonia from the IVth to IXth centuries. ИСК – Прилеп, Македониан цивилизацион.
4. Јанакиевски, Томе 2001: Доцноантичка микростанбена целина над театарот во Хераклеа Линкестис. Битола: ИСК – Прилеп.
5. Јанакиевски, Томе 2003: Убикација на средновековна Битола (VII - XIV век). Битола: ИСК – Прилеп.

ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТ

6. Ќорнаков, Димитар 1986: Творештвото на мијачките резбари на Балканот од крајот на XVIII и XIX век. Прилеп: ИСК-Прилеп.
7. Ќорнаков, Димитар 1986: Резбарството во Македонија. Прилеп: ИСК-Прилеп.
8. Митревски, Никола 2001: Манастирот Слепче кај Прилеп. Прилеп: ИСК – Прилеп
9. Митревски, Никола 2003: Споменици на фрескоживописот од XVI и XVII век во Демирхисарско. Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.
10. Митревски, Никола 2009: Студии за живописот од Западна Македонија. Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

11. Светиева, Јелена 2010: Македонски сликарски прирачници. Ерминии кн. 1. Прилеп: ИСК – Прилеп.

НАУКА ЗА ЈАЗИК

12. Славева, Мошин, Лидија, Владимир 1988: Српски грамоти од Душаново време. Прилеп: ИСК – Прилеп.

13. Десподова, Славева, Вангелија, Лидија 1988: Македонски средновековни ракописи И. Прилеп: ИСК – Прилеп.

14. Десподова, Вангелија 1988: Григоворичево евангелие бр. 9. Прилеп: ИСК – Прилеп.

15. Угринова-Скаловска, Десподова, Радмила, Вангелија 1992: Добромирово евангелие, кирилски споменик од XIII век. Прилеп: ИСК – Прилеп.

16. Георгиевски, Михајло 1993: Словенски ракописи во Македонија, кн. V и VI. Прилеп-Скопје: ИСК – Прилеп, НУБ „Св. Климент Охридски“.

17. Десподова, Вангелија 1995: Карпинско евангелие. Прилеп: ИСК – Прилеп.

18. Десподова, Вангелија 1997: Студии за македонската средновековна лексика. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп.

19. Георгиевски, Михајло 1997: Македонски светци. Скопје: ИСК – Прилеп.

20. Георгиевски, Михајло 1997: Прилози од старата македонска книжевност и култура. Скопје: ИСК – Прилеп.

21. Старословенско – македонски речник со грчки паралели 1999: Редактор Десподова Вангелија. Прилеп – Скопје: ИСК – Прилеп.

22. Георгиевски, Михајло 2000: Словенски

ракописи во Македонија, кн. VII и VIII. Скопје: ИСК – Прилеп, НУБ „Св. Климент Охридски“.

23. Десподова, Вангелија 2000: Студии за македонското средновековно книжевно наследство. Прилеп – Скопје: ИСК – Прилеп.

24. Трескавечки еухологиум 2000: Редактор Десподова, Вангелија. Прилеп: ИСК – Прилеп.

25. Дечански псалтир 2000: Подготвил Митревски Љупчо. Прилеп: ИСК – Прилеп.

26. Станковска, Љубица 2001: Топонимите со суфиксот –ица во Македонија. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп.

27. Станковска, Љубица 2002: Суфиксите –јъ, - ѓъ, -џ. Прилеп: ИСК – Прилеп.

28. Станковска, Љубица 2003: Имињата на населените места во Кумановско. Прилеп: ИСК – Прилеп.

29. Десподова, Вангелија 2003: Македонски средновековни ракописи II. Прилеп – Скопје: ИСК – Прилеп.

30. Крстеска, Виолета 2008: Зборник од поученија – македонски ракопис со грчко писмо. Прилеп: ИСК – Прилеп.

Во ракопис:

31. Речник на странски зборови и изрази во македонскиот јазик од Јанаки Стрезов, втора половина на 19. век, ракопис со курзивно писмо, расчитал Виолета Крстеска.

32. Лекарственик на Ангел Георгиевич од село Пиперово, Струмичко, крај на 19. век, ракопис со полуунцијално писмо, расчитал Виолета Крстеска.

33. Лекарственик, македонски јазик, галички дијалект, крај на 19. век, ракопис со немарен полуустав, расчитал и комплетно обработил Виолета Крстеска.

34. Лекарственик по потекло од с. Лазарополе, втора половина на 19. век, ракопис со ситен полуустав, расчитал Виолета Крстеска.

35. Лекарственик од почетокот на 19. век, пишуван со тешко читлив брзопис, од невешта рака, расчитал и комплетно обработил Виолета Крстеска.

36. Рецепти за правење на лекови, собрани и напишани од свештеникот Јоанаки, од 1884 г., ракопис со курзивно и полууставно писмо, расчитал Виолета Крстеска.

37. Историска читанка од втора половина на 19. век, ракопис со курзивно писмо, расчитал и комплетно обработил Виолета Крстеска.

ЕТНОЛОГИЈА

38. Вражиновски, Танас 1995: Народна демонологија на Македонците. Соработници: Владимир Караџоски, Љупчо С. Ристески и Лола Симоска. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

39. Вражиновски, Танас 1998: Народна митологија на Македонците кн. 1. Соработници: Љупчо С. Ристески, Владимир Караџоски и Лола Симоска. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

40. Вражиновски, Танас 1998: Народна митологија на Македонците кн. 2. Соработници: Љупчо С. Ристески, Владимир Караџоски и Лола Симоска. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

41. Ристески С., Љупчо 1999: Посмртниот обреден комплекс во традициската култура на Мариово. Прилеп: ИСК – Прилеп.

42. Јозеф Обрембски 2001: Фолклорни и

етнографски материјали од Порече. Редактор Танас Вражиновски. Составиле: Танас Вражиновски, Соња Јовановска, Владимир Караџоски. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

43. Јозеф Обрембски 2001: Македонски етносоциолошки студии кн. 2. Редакција и превод од полски јазик Танас Вражиновски. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

44. Јозеф Обрембски 2002: Македонски етносоциолошки студии кн. 3. Редакција Танас Вражиновски. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

45. Речник на народната митологија на Македонците 2002: Редактор Танас Вражиновски. Подготвија: Танас Вражиновски, Соња Зоговиќ, Соња Јовановска, Владимир Караџоски и Билјана Ристовска – Јосифовска. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

46. Јозеф Обрембски 2003: Порече 1932-1933. Главен и одговорен уредник Танас Вражиновски. Уредници: Ана Енгелкинг, Џоел М. Халперн. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

47. Вражиновски, Караџоски, Јовановска, Танас, Владимир, Соња 2006: Јозеф Обрембски – значаен истражувач на народната култура на Македонците. Скопје: Матица Македонска.

48. Караџоски, Владимир 2009: Рајот и пеколот во македонската и албанската народна традиција (етнографски и фолклорни материјали). Прилеп: ИСК – Прилеп.

49. Луческа Ели 2010: Култот на христијанските светци во Македонија – историја и традиција.

Прилеп: ИСК – Прилеп.

ИСТОРИЈА

50. Ристовска – Јосифовска, Билјана 2001: „Кралството на Словените“ од Мавро Орбини како извор за македонската средновековна историја. Скопје – Прилеп: ИСК – Прилеп, Матица Македонска.

51. Зоговиќ, Соња 2001: Етничките заедници во Македонија до крајот на раниот среден век. Прилеп: ИСК – Прилеп.

52. Зоговиќ, Соња 2002: Општеството и народната култура на Македонија во раниот среден век. Прилеп: ИСК – Прилеп.

53. Ангеловска-Панова, Маја 2004: Богомилството во духовната култура на Македонија. Прилеп – Скопје: ИСК – Прилеп, АЗ – БУКИ.

2. ЗБОРНИЦИ

54. Кралот Марко во историјата и во традицијата 1997. Прилеп: ИСК – Прилеп.

55. 70 години од истражувањето на Јозеф Обрембски во Порече 2002. Прилеп: ИСК – Прилеп.

56. 15 години од смртта на академик Владимир Мошин 2002. Прилеп: ИСК – Прилеп.

3. ПОСЕБНИ ИЗДАНИЈА

57. Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија том. 4 1981. Скопје: ИСК – Прилеп.

58. Споменици за средновековната и поновата

историја на Македонија том. 5 1981. Скопје: ИСК – Прилеп.

59. Меловски, Христо 2009: Натписи и записи од византиско и поствизантиско време. Посебни изданија Кн. 2. Библиотека МИСЦЕЛЛАНЕА БСЗАНТИНО – МАЦЕДОНИЦА. Прилеп – Скопје: ИСК – Прилеп.

4. ПЕРИОДИКА

Списание Balcanoslavica од 1 до 39 број, 1972 до 2010 г.

МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА

I. Меѓународни проекти

1. ЈНУ „Институт за старословенска култура“ – Прилеп и Државно претпријатие „Работилници за конзервација на спомениците“ (Полски козервативни заводи) – Варшава, Р. Полска
а. Средновековен Прилеп (раносредновековни словенски населби, настанување на градската населба и тврдината Маркови Кули) – 1980 – 1992 г.

б. Истражување и конзервација на споменици на културата – Маркови Кули – 1980 – 1992 г.

в. Конзервација, реставрација и презентација на локалитетот Градиште кај с. Дебреште – 1980 – 1992.

2. ЈНУ „Институт за старословенска култура“ – Прилеп и Институт за историја на материјалната култура при Полската Академија на науките и уметностите

а. Првите словенски населби на Балканот во

светлината на локалитетот „Градиште“ кај с. Дебреште – 1980 – 1992.

б. Систематски археолошки истражувања на локалитетот Гаик кај с. Раџиково во Војводството Плоцк – 1980 – 1989.

3. ЈНУ „Институт за старословенска култура“ – Прилеп и Кирило – методиевски научен центар – Софија, Р. Бугарија.

а. Кирилометодиевското книжевно наследство од епохата на средновековието на територијата на Република Македонија и Република Бугарија – 1995 – 1999.

4. ЈНУ „Институт за старословенска култура“ – Прилеп и Институт за фолклор, Бугарската академија на науките, Софија, Р. Бугарија.

а. Слична светост – трансгранична поклонувачка практика (Македонија и Бугарија) – 2010 – 2011 (проектот има позитивна рецензија, се чека на МОН да финансира).

II. Меѓународни конференции, симпозиуми и сл.

1. Словенска паганска религија (материјални остатоци и писмени извори), одржан во Прилеп, 31.09 – 04.10 1986 (учесници од Македонија, Русија, Германија, Чешка, Полска, Италија, Бугарија, Романија, Белгија)

2. Кралот Марко во историјата и во традицијата (Меѓународен научен собир по повод 600 – годишнината од смртта на Крали Марко), одржан во Прилеп, 23 – 25. 06. 1995 (учесници од Македонија, Турција, Србија, Хрватска, Чешка, Бугарија, Полска)

3. 70 години од истражувањата на Јозеф Обрембски во Македонија, одржан во Самоков, 14 – 16 септември 2001 (учесници од Македонија, САД, Полска)

4. 15 години од смртта на академик Владимир Мошин, одржан во Струга, 20 – 22 септември (учесници од Македонија и Бугарија)

5. 105 години од раѓањето на Јозеф Обрембски - Самоков, 15 – 17 септември 2010 г. (учесници од Македонија, Полска, Босна и Херцеговина, Србија)

6. Духовната и материјалната култура во претхристијанскиот и христијанскиот период на територијата на Македонија, Самоков, 14 – 16 септември 2011 г. (Македонија и Полска)

III. Визитинг научници - на теми од областа на народната религија и фолклор

Д – р Танас Вражиновски – Познањ, Краков, Варшава, Катовице

Д – р Ели Луческа – Познањ

Д – р Владимир Караџоски – Познањ

IV. Студиски и истражувачки престои

а. Лаура Лауберга од Латвија, 01.09. – 31.12. 2006 г. истражувања во нашата библиотека и волонтерска работа

б. М – р Јана Герова, Институт за фолклор, БАН, Софија, за истражување на тема „Христијанските светци – лецителите в Македония. Образи, вярвания и ритуални практики“

в. доц. д – р Јоана Ренкас, Институт за славистичка филологија, Познањ за истражување на празнично – обреден комплекс

„Водици“

г. Студенти од Институт за славистичка филологија, Познањ на практична работа
д. Наши вработени имаат обавувано студиски престои во Србија, Бугарија, Полска, Русија, Англија.

Благојче Андонов

ЛЕКТУРА: Дукадин

„ОХРИД“ - МАКЕДОНСКА ФОЛКЛОРНА ГРУПА

Македонската фолклорна група "Охрид" (Ohrid Macedón Folkegyüttes) беше формирана во април 2012 година и е составена воглавно од магистранти и докторанти на Македонскиот Лекторат на Универзитетот Eötvös Loránd во Будимпешта.

Таа е прва и единствена фолклорна група во цела Унгарија која што се занимава исклучиво само со македонските ора и песни. Основачите и членовите на групата се 5 девојки Ана Марија Боља, Тунде Хатала, Марина Компар, Јудит Тономар и Илдико Махо, но се надеваат дека бројот на членовите се зголемува.

Ана Марија Боља е водителката на групата и во исто време е инструктор на игрите. Таа и нејзината колешка, Тунде Хатала беа во Охрид на Меѓународниот семинар за македонски

јазик, литература и култура, каде што ги научиле најпознатите ора: право оро, пајдушко, јени-јол, овчеполско, бувчанско, паланечка тројка, циганчица итн. Членовите на групата се четири Унгарци и една Хрватка, кои се љубители на македонската традиционална музика и танци. Целта на групата е да ја подигне свеста и да го претстави богатството на македонскиот фолклор (посебно низ музика и танци), како и да ги прошири унгарско-македонските врски. Името на групата доаѓа од Охридското езеро во Македонија.

Живописниот Охрид бил познат како еден од најважните центри на словенската писменост од 9-тиот век наваму. Уште од 16-тиот век охридската област почнала да создава силни врски со Унгарија, бидејќи многу од трговците од областа мигрирале и се населиле во унгарските градови (Miskolc, Gyöngyös, Eger, и други), носејќи ги со себе учењата на Кирил и Методиј, и култот на Свети Наум.

Тунде Хатала

СЛИКИ - ПЕЈЗАЖИ

ДИПЛ. ЛИК. УМЕТНИК: **Живко Василев**

Во идниот број ќе читате:

Битола што ја нема
Македонската софра во минатото
Книга прва - поезија
...

„Го разгледав списанието и убаво изгледа.
Мило ми е што објавувате и историски текстови
и обележувате актуелни настани битни за
македонскиот бит. Мојата поезија има ехо од
сите случувања...”

Никола Маџиров, македонски поет.

Можете:

да споделите – да умножувате, дистрибуирате, јавно да
го прикажувате или јавно дигитално да го прикажувате
делото.

Под следните услови:

Наведи извор — Морате да го наведете изворот на ист
начин како што тоа го направил авторот или давателот
на лиценцата (но не на начин кој би сугерирал дека тие
ве поддржуваат вас или вашето дело).

Некомерцијално — Не смеете да го користите ова дело
за комерцијални цели.

Без адаптирани дела. — Не смеете да го промените,
трансформирате или да го адаптирате ова дело.

Е-ПОШТА:

makedonska.riznica@yahoo.com

